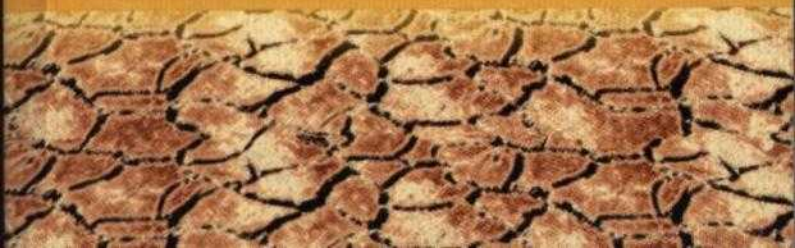

Vlad-Demir KARAGANCIU

**PELIN AMAR ÎN
BUGEAC**

Vlad-Demir KARAGANCIU

PELIN AMAR
în
BUGEAC

Chişinău 2013

CZU 821.512.165(478)-9

K22

Redactor *Elvira Gheorghişteanu*

Tehnoredactare *Maxim Vakulenko*

Coperta *Iulian Caraganciu*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

KARAGANCIU, Vlad-Demir

PELIN AMAR în BUGEAC/

VLAD-DEMIR KARAGANCIU. – Ch. : "Tehnica-Info",

2013. -176 p. (F.E.-P. "Tipogr. Elena-V.I."SRL)

500 ex.

ISBN 978-9975-63-349-9

821.512.165(478)-9

K22

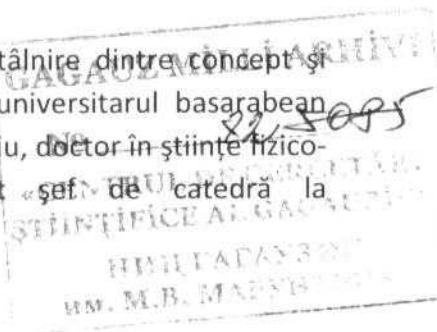
ISBN 978-9975-63-349-9

© Vlad-Demir KARAGANCIU

ECOURI DIN VREMURI AMARE

Într-o vreme când vechea ruptură dintre arte și științe nu mai este de mult actuală, nu e o surpriză că oamenii de știință trec, în mod firesc, de la rigoarea raționalismului scientist la relativismul afectivității artistice. Încă Eminescu, discipol al lui Kant, respingea limitările kantiene ale cunoașterii, într-o notă din 1874: „Disprețuiesc profesorii de filosofie (...) care uită în genialitatea lor iluzorie că lumea trebuie simțită, iar nu cercetată. Mă opun ideii kantiene că prin simțuri nu poți cugeta nimic; dimpotrivă, ele stimulează gândirea filosofică.” Cu atât mai mult gândirea artistică.

La această întâlnire dintre concept și trăire sosește și universitarul basarabean Vladimir Caraganciu, doctor în științe fizico-matematice, fost șef de catedră la

„Mecanica Teoretică” a Universității Tehnice a Moldovei, profesor de fizică și astronomie, descins din „rațiunea idoneistă” a tehnicii în imaginarul literaturii. El este poet, prozator, traducător în limba găgăuză al lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Octavian Goga și al lui Grigore Vieru. În aceste ipostaze, semnează cu pseudonimul Vlad-Demir Karaganciu. Respectivele domenii literare par a fi revelații târzii în cariera de om de știință, încât ezitățile domniei sale de a bate la porțile revistelor și editurilor mi se par firești și de bun augur. Grație colonelului hușean Mihai Gheorghiu, o amplă nuvelă a d-lui Vlad-Demir Karaganciu, varianta în limba română (cealaltă fiind deja publicată în găgăuză), a ajuns pe masa mea de lucru. Titlul, deși ușor pleonastic, dar în spiritul poeziei folclorice (vezi Pelinaș, pelin amar) mi s-a

părut incitant: Pelin amar de Bugeac. E vorba, desigur, de amarul istoriei prin care a trecut Basarabia și, odată cu ea, satul găgăuz din Bugeac, Yarchiu. Evenimentele narate sunt cuprinse între 1940 (anul Săptămânii Roșii – 28 iunie-3 iulie – despre care a scris zguduitoarea carte, cu acest titlu, Paul Goma, basarabeanul condamnat la exil interior și exterior din copilărie până astăzi) și 1953, când moare Stalin, al doilea mare tartor, dacă nu primul, din secolul al XX-lea.

Pe fondul negru și amar al pelinului istoriei se derulează viața familiei Cavalgi Dobri (fost liberal în perioada interbelică, aidoma lui Ilie Moromete) și a sătenilor, autorul dovedind capacitate de portretizare din câteva contururi stilizatoare, între numeroasele personaje distingându-se capul familiei și copilul Dani, prin imaginea căruia se derulează un mini-

Bildungsroman, eroul fiind surprins în evoluție, din anii copilăriei până la vârsta intrării în maturitate. Am motive serioase să cred că autenticitatea povestirii pornește din ecouri autobiografice care răzbat prin tehnica narațiunii obiective. Fără a stăpâni toate „vicleniile” estetice ale detaliului, caracteristic prozei, d-l Vlad-Demir Karaganciu reușește să ofere cititorului un tablou viu nu numai al istoriei Basarabiei, din amintita perioadă, dar și o imagine veridică a satului găgăuz, cu obiceiurile și ritmurile sale caracteristice, cu oameni buni și răi, de o parte și de alta, cu viața filtrată afectiv, dar într-o detașare auctorială care amintește, într-o oarecare privință, de realismul lui Liviu Rebreanu, scriitorul citit de Dani pe ascuns în anii bolșevizanți de după 1944. Sunt momente și scene care se țin minte: arestarea și deportarea celor șapte capi ai satului

Yarchiu (Balaban Ristu, Ceavdar Tanas, Cuiumgiu Miti, Dogagi Tivciu, Dolma Petri, Grozdev Vani, Yabangi Trifun), chiar în Săptămâna Roșie a anului 1940, șapte familii care dispar fără de urmă. Apoi, întâmplarea cu evadații, trăită de Moș Coli Cavalgi în bordeiul de la vie, scenele de răzbunare împotriva bolșevicilor care atacaseră soldații români în timpul evacuării din 1940, uciderea lui Caravasili Vani și pedepsirea criminalilor săi, în 1942, criminalii fiind eliberați din pușcărie de către noul regim sovietic în 1946, ca „persecutați” de regimul burghez. Etc.

Războiul se sfârșește, dar ceva se rupe în existența oamenilor: se instalează, cu program, discordia între „culaci” și sărăntoci pe parcursul înființării a trei colhozuri, cu nimicirea înstăriților; tinerii nu mai merg la horă, nu se mai fac nunți și copii nu se mai botează, iar Biserica satului

devine hambar pentru depozitarea cerealelor. Toate culminează cu seceta din anii 1946-1947, când foametea devine personajul principal, producând fenomene dramatice, cu morți aruncați la grămadă în gropi comune, cu sacrificarea cailor, a câinilor, nelipsind cazurile de canibalism.

Capacitatea autorului de a crea atmosferă cu puține mijloace, stăpânirea unei limbi române curate, păstrând ceva din culoarea regională a Bugeacului găgăuz, mă fac să cred că posibilitățile narative și de expresie ale d-lui Vlad-Demir Karaganciu pot evolua spre diversificare și îmbogățire stilistică, depășind ezitățile inerente începutului.

Theodor CODREANU

I

Satul Yarchiu se întinde pe două pante și între ele pe un deal, care începe din mijlocul satului și se tot înalță și se lărgeste înspre miazănoapte. Pantele sunt brăzdate de râpi străvechi, adânci și late, printre care sunt înșirate case frumoase, zidite gospodărește și acoperite cu țiglă.

Când cad ploi abundente, printre pante și deal curg șuvoaie de ploaie, care se împreunează în mijlocul satului, acolo, la poalele dealului, și se formează un șuvoi mare cu valuri, care, în cele din urmă, se amestecă cu lacul Cahul.

De o parte a satului trece șoseua Chișinău - Reni, iar de cealaltă parte – calea ferată Chișinău - Reni.

De ce străbunii noștri, cu peste 200 de ani în urmă, au ales acest loc cu râpi pentru a așeza satul, este greu de închipuit. Poate pe vremurile celea ei cugetau altfel, ori poate în aceste râpi ei se ascundeau de

primejdii, sau poate pământurile bune aveau deja stăpâni și lor le-a fost permis să se stabilească doar printre râpi.

În Yarchiu multe decenii au locuit buni gospodari, care nu aveau obiceiul de a pizmui avuția vecinilor.

Casa nouă a lui Cavalgi Dobri, cu trei odăi, acoperită cu țiglă, cu cămară și beci sub același acoperiș, era așezată lângă râpă, în partea de jos a pantei, iar curtea i se întindea până sus, de-a lungul râpei adânci, unde gospodarul sădise salcâmi, pentru a întări solul. Pe partea opusă sădise meri, peri și zarzări. Curtea nu se ara, era lăsată toloacă. Primăvara acolo pășteau oile, mieii, junca gospodarului.

Vara, soția sa, Anca, împreună cu copiii, culegea merele, perele și zarzărele, și le usca la umbră. Le pregătea pentru a fierbe compot iarna.

Râpa se întinde pe pantă până sus, lărgindu-se și adâncindu-se tot mai mult. Primăvara, pe marginile ei abrupte, diferite soiuri de păsări călătoare săpau gropițe și

își construiau în ele cuiburi. Copiii din mahala, printre ei și Dani – feciorașul lui Cavalgi, umblau brambura în râpă, privind cu curiozitate, ascultând ciripitul păsărilor, jucându-se de-a ascunselea sau de-a țurca.

* * *

Sosi vara anului 1940. De aproape un an Europa se afla în cel de-al Doilea Război Mondial. În sat, din gură în gură, se răspândeau vești îngrozitoare. Se vorbea că vin bolșevicii și că fac mult rău: pe bărbați îi mână în robie, pe femei tinere le violează, iar pe copii îi ingrămădesc la un loc și-i țin închiși. Frica se cuibărise în sufletele oamenilor.

În fiecare noapte Dani visa un vis înspăimântător. Bărbați cu coarne, îmbrăcați în haine militare de culoare verde, îi leagă mâinile și picioarele și-l aruncă în coșul unei căruțe pline de copii, legați la fel. Se trezea acoperit de sudoare rece. Vedea că părinții și surorile dorm și, în oarecare măsură, se liniștea, însă se temea să închidă ochii.

În acea perioadă în România se desfășurau evenimente dramatice. Izolată pe plan diplomatic, România fusese obligată să accepte pretențiile teritoriale ale Uniunii Sovietice – să cedeze Basarabia și partea de nord a Bucovinei.

La 28 iunie autoritățile române au părăsit în grabă satul. Plecau slujbașii primăriei, învățătorii, alți intelectuali.

Peste câteva zile sosiră autoritățile sovietice. Îngrijorați erau toți, de la mic-la mare. În curând se răspândi vestea că au fost arestați șapte gospodari: Balaban Ristu, Ceavdar Tanas, Cuiumgiu Miti, Dogagi Tivciu, Dolma Petri, Grozdev Vani și Yabangi Trifun. Acești oameni au dispărut fără urmă. Nimeni nu știa cu certitudine ce s-a întâmplat cu ei.

Grozdev Vani era un om respectat în Yarchiu. Se pricepea bine la croitorie, meserie moștenită de la părintele său. Se căsătorise târziu cu Tukan Nadi. De aceea, în 1940, avea trei fetițe minore de 3, 5 și 7 anișori. Participase la Primul Război

Mondial și la Războiul Civil din Rusia. Luptase contra nemților și austriecilor. Devenise porucic, iar mai apoi – ștabs-capitan. În vremea războiului, cei ce se aflau pe front și erau pricepuți și cu studii, cel puțin primare, primeau grade ușor. Grozdev Vani a fost decorat pentru vitejie cu ordinul „Sfânta Ana”.

În Războiul Civil Rus el luptase în armata lui Denikin, contra armatei roșii. După înfrângerea armatei lui Denikin, se refugiase în Turcia, apoi în România și, în sfârșit, ajunsese în Bugeac.

În Yarchiu, Grozdev Vani a fondat organizația primară a Partidului Național-Țărănesc din România, președintele căreia a și devenit. Este de la sine înțeles că acest om neobișnuit, cu o asemenea biografie, nu putea să nu cadă sub tăvălugul presiunilor bolșevice.

Basarabia fusese împărțită în raioane. Yarchiu intrase în raionul N. De acolo comisarii creaseră în sat sovietul sătesc, în frunte cu un sătean fără de pământ –

Coiungiu Todur, care era neștiutor de carte.

Prin decretul lui Stalin, la 2 august 1940, pe baza unei părți a Basarabiei și a șase raioane din Transnistria, a fost creată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM). Partea de nord a Basarabiei, județul Hotin, și două județe de sud: județul Cetatea Albă și, aproape în întregime, județul Ismail, au fost incluse în componența Ucrainei. Astfel RSSM pierduse ieșirea la Dunăre și Marea Neagră, iar satele moldovenești, găgăuzești și bulgărești din Bugeac erau împărțite între două republici unionale.

Autoritățile sovietice i-au grupat pe săteni în patru categorii: în cei bogați (culaci), cu mai mult de zece hectare de pământ sau care au avut argați, în mijlocași (seredneaci) cu 5-10 hectare, în săraci (bedneaci) cu 2-5 hectare, și în batraci – cei fără de pământ sau cu mai puțin de 2 hectare de pământ.

Comisarii din raion au organizat în sat

sovietul batracilor, sovietul femeilor, format în primul rând din femei văduve, și organizația comsomolistă. Împreună cu aceștia sovietul sătesc confisca de la gospodarii bogați pământurile care depășeau 20 de hectare și o parte din vitele lor, împărțindu-le celor fără de pământ.

Fiecare familie, cu excepția batracilor, era impozitată atât în bani cât și în natură: grăunțe, carne, lapte, brânză, ouă, lână. Impozitul de pe un hectar creștea proporțional cu numărul de hectare de pământ, deținute de gospodar.

Cavalgi Dobri avea 9 hectare și jumătate și făcea parte din categoria mijlocașilor. Din ele, arabile erau doar 8 hectare. Pe jumătate de hectar, între două pante situate vizavi, sădise viță-de-vie, iar jur-împrejur sădise nucari și zarzări, peri, pruni, care mult înfrumusețau terenul. Un sfert de hectar avea în harbuzărie, iar restul de trei sferturi de hectar era cota lui pe toloacă și la luncă, pentru a paște vitele

primăvara și vara și pentru a pregăti fân pentru hrana lor pe timp de iarnă. La fel avea cota sa la baltă pentru a tăia stuf, papură și a prinde pește.

Pe atunci râul Cahul încă nu era secăt, iar lacul Cahul se întindea mai mult înspre teritoriul satului Yarchiu.

Fiind un bun gospodar, Cavalgi Dobri ținea trei cai, o vacă, 30 de oi și multe păsări de curte. Era un om plăcut cu ochi căprui, păr negru și mustăți lungi. Era zvelt și vânjos și bine văzut în sat. Avea 38 de ani. De mic se deprinsese cu munca. De-abia împlinise 12 ani, când, înainte de vreme, i-a murit mama, Pareșca. După doi ani s-a măritat sora sa, Chirechi, iar apoi – Sofi. A rămas să locuiască doar cu tatăl său, Cavalgi Coli. La vârsta de 17 ani, Dobri se îndrăgosti de frumoasa și deșteapta fiică a lui Cristioglu Lambu, Anca, bucurându-se de reciprocitate.

Anca îi mai plăcea unui flăcău de 19 ani, Boylu Colci, care trimisese pețitori primul și obținuse consimțământul tatălui

ei. Însă Anca s-a împotrivit voinței tatălui său, căruia i-a zis:

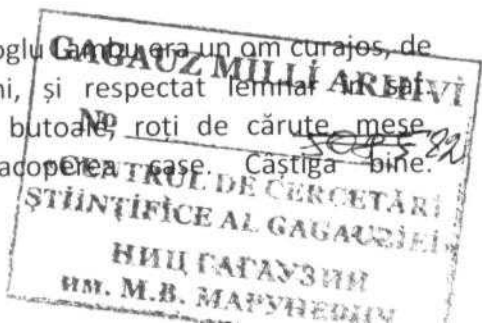
– Eu îl iubesc numai pe Cavalgi Dobri și mă voi mărita numai cu dânsul!

– Lui Dobri al tău încă nu i-a sosit timpul să se însoare, lasă-l să crească mai întâi de toate. Te vei mărita cu flăcăul care se potrivește să-ți fie soț, – i-a răspuns părintele cu indignare. Însă Anca, fiind tare de caracter, moștenit de la tatăl său, privindu-l drept în ochi, i-a zis așa:

– Dacă mă veți mărita contra voinței mele cu altcineva, mă voi spânzura. Atunci mă veți duce la biserică nu la cununie ci în sicriu, iar apoi la cimitir!

Lambu știa bine, că fiică-sa cea mai mică și cea mai iubită, vorbe goale nu rostea. De aceea i-a trimis vorbă lui Boylu Colci, că s-a răzgândit și că fiică-sa nu-i va fi mireasă.

Cristioglu Lambu era un om curajos, de 48 de ani, și respectat lemnar în sat. Meșterea butoale, roți de căruțe, mese, scaune, adoperea case. Căștiga bine.

Împreună cu soția sa, Tudorca, crescuse șapte copii: cinci fete și doi băieți.

Boylu Colci nu-l iertase pe Cristioglu Lambu pentru refuzul de a-și mărita fiica cu el. Într-o noapte, când se întorcea oleacă băut de la un gospodar, casa căruia o acoperise ziua, câteva persoane, pe neașteptate, i-au pus pe cap o țoală veche și l-au bătut cu bestialitate. În întuneric Lambu nu i-a recunoscut pe răufăcători, însă bănuia că de-alde Boylu făcuseră această sălbăticie.

Aproape trei săptămâni acest bărbat, călit prin muncă de lemnar, stătu la pat. Baba doftoroaie Arnaut Dimitra, soacra fiicei lui Lambu, Todora, cu greu l-a pus pe picioare, însă după această năpastă i s-a înrăutățit vederea și sănătatea i s-a subrezit.

Peste un an Anca s-a măritat cu Cavalgi Dobri. Dragostea reciprocă, sânguința, înțelegerea și priceperea le-au ajutat să creeze o familie fericită și cu bună stare.

La 27 martie 1918 Basarabia și, în

cadrul ei, Bugeacul, au devenit parte componentă a României.

În toamna anului 1921 Dobri fu chemat în armată și și-a făcut serviciul militar în orașul Tecuci. La vremea aceea găgăuzii tineri nu cunoșteau limba română. De aceea slujba era o grea povară pentru el. În pluton el era unicul găgăuz. Plutonierul Dragan îl persecuta mereu și deseori era bătut fără vină.

Comandantul de companie, căpitanul Ion Codreanu, observase că Cavalgi Dobri este un ostaș sânguincios, timid și îngrijit, și-l luase ordonanță. Făcea de toate în casa și curtea domniei sale; îi curăța hainele, îi curăța cizmele, pantofii cu cremă; o plimba cu faetonul pe soția sa, cucoana Doli, prin oraș, la prăvălie, la salonul de cosmetică. Pentru purtare exemplară căpitanul îi dădu o săptămână concediu.

Dobri și Anca se doriseră atât de mult că nici vorbă de somn nu putea fi în prima noapte împreună. Peste nouă luni Anca născu o fetiță, iar Dobri fu eliberat din

armată înainte de termen.

În anul 1929, la vârsta de 58 de ani, a decedat tatăl Ancăi, Cristioglu Lambu. Pe scurt, neamul Cristioglu n-a avut un destin norocos. În anul 1914 a fost omorât, în via sa, fratele mai mare al lui Lambu, Cristioglu Tanas. Ținea acolo în bordei o sumă de bani. Cineva aflase de asta. Într-o noapte, Tanas și paznicul viilor, care venise la taifas la stăpânul bordeiului, mai întâi au fost torturați și apoi omorâți. Șacalii au vrut, probabil, să afle de la victimă unde își ascunsese banii. Jandarmii nu i-au găsit pe călăi, însă Lambu bănuia că frații Ceavdar, în trei, au săvârșit această crimă. În timpurile acelea, după spusele contemporanilor, mulți în Yarchiu știau că Ceavdarii erau oameni fără scrupule și că s-au îmbogățit prin hoție și jaf. În 1946 feciorul mai mic al lui Lambu, Cristioglu Anghel, împreună cu soția și fiica, s-au prăpădit în Rusia, iar feciorul mai mare, Demirciu, a murit de foame în 1947.

În anul 1940 în familia Cavalgi erau 5

copii. Fiica cea mai mare, Cati, împlinise 17 ani, apoi Sandica – 14 ani, Nastica – 12 ani, Zina – 8 ani. Cel mai mic copil era băiat. Îl chema Dani. De abia împlinise 6 anișori. Era un copil frumos și cu înfățișare simpatică. Avea ochi negri și păr negru creț. Era ager la minte, curios și cam neastâmpărat.

Toți copiii împreună cu tata plecau de cu noapte la câmp, la prășit via și lanul semănat cu porumb, la cosit grânele, la legat de snopi ori la clădit și greblat între căpițe. Fiecărui i se găsea de lucru după puterile sale.

În fiecare an Dobri lua în arendă 2-3 hectare de pământ din satele vecine. Mai rar așa oameni harnici ca dânsul în Yarchiu.

Cavalgi Dobri a fost impozitat cu 1800 kilograme de grăunțe, 100 kilograme de răsărită, 150 kilograme de carne, 300 ouă, 300 litri de lapte, 10 kilograme brânză de oi, 10 kilograme de lână. În familia sa erau nouă persoane. Cu ce aveau să se hrănească până la recolta nouă, după ce stăpânul își achita datoriile la stat? Grele

vremuri sosiră pentru plugari.

Într-o zi de duminică 15 gospodari mijlocași fură obligați de autorități să-și încarce căruțele cu câte 10 saci de grăunțe și, cu drapel roșu, cu muzică, să-și ducă pâinea la stat. Această coloană era filmată cu scopul de a demonstra marele entuziasm cu care plugarii își plăteau datoriile la stat. Printre acești gospodari era și Cavalgi Dobri.

Persoanele care fuseseră membri ai partidelor național-liberal și național-țărănesc erau deseori chemate la sovietul sătesc de comisarii sosiți din raion, ori la secția raională a Comisariatului de Interne (NKVD) pentru a declara ce funcții îndepliniseră în partide. Unii din cei chemați la raion, în primul rând cei cu funcții de conducere în partid, nu se mai întorceau acasă, erau arestați.

Cavalgi Dobri fusese membru al Partidului Național-Liberal din România și la alegerile locale din 1936 fusese ales consilier la primărie. De aceea mai des

decât alții dânsul era chemat la raion ca să dea seamă despre activitatea sa în partid, în primărie.

De fiecare dată comisarul îl întreba:

– Ce se vorbea despre Uniunea Sovietică la întrunirile voastre în partid? Ce minciuni răspândeați printre săteni despre noi? Ce diversiuni pregătea primăria împotriva noastră?

Dobri învățase două clase în școala din sat în vremea Rusiei Țariste și avea ceva cunoștințe de limba rusă. El îi răspundea comisarului astfel:

– Pe mine m-au ales consilier la primărie ca fiind un gospodar cinstit și de încredere între consăteni. În comparație cu alți consilieri eu nu eram bogat. În familie suntem 9 persoane: 5 copii, eu cu soția, și tatăl în vârstă, cu a doua sa soție. De-abia ne ajungea pâinea de hrană până la recolta nouă. În prezența mea nu se vorbea deschis ce planuri au cei ce se aflau în fruntea partidului și la primărie.

– Tu n-o face pe naivul, – se înfuria

comisarul, – spune adevărul despre ce știi, întrucât noi știm cum să dezlegăm limba celor îndărătnici!

– Eu spun adevărul, – zise Cavalgi, – eu nu mă pricep să mint. Prin sudoarea proprie, cu ajutorul copiilor mi-am pricopsit averea mea modestă, n-am avut argați, nimănui n-am făcut rău.

– Noi știm că în timpul verii angajai lucrători cu ziua. Și asta se consideră exploatare, – se răstia comisarul.

– Eu nu angajam lucrători cu ziua, eu aveam asociați printre neamurile mele, care n-aveau vite pentru a-și prelucra pământul. Ei mă ajutau la prășit via, lanul semănat cu porumb, la cosit grânele, iar eu le aram ogorul cu plugul și caii mei, le căram cu harabaua mea grânele cosite în curtea proprietarului.

Astfel se terminau interogările lui Cavalgi Dobri de fiecare dată.

Când tatăl său era chemat la raion, Dani vedea că mamă-sa plânge mereu și înșiră:

– Dumnezeu să le vină de hac răufăcătorilor, care îmi persecută soțul nevinovat. Vor să-mi facă copiii orfani, mârșavii!

În Yarchiu autoritățile sovietice au introdus în școală predarea în limba rusă. Fiica cea mică a lui Dobri, Zina, era elevă în clasa întâi. Învățătorii, în majoritate, veniseră din Ucraina.

În cei 22 de ani precedenți, Bugeacul, fiind în componența României, studiile în școli se făceau în limba română. În Yarchiu funcționa școala primară de patru clase. În anul 1938 autoritățile române au construit clădire nouă pentru școală, după un proiect original. Cavalgi Nastica deja absolvise cele patru clase cu „foarte bine” și nu mai mergea la școală.

Bărbații făcuseră serviciul militar în armata română și, deci, cunoșteau în oarecare măsură limba română. Tații mai cărturari își ajutau copiii să-și facă temele pentru acasă, iar limba rusă puțini părinți cunoșteau în acei ani și nu le puteau fi de

folos copiilor lor elevi. Celor, care mergeau la școală, le venea greu să înțeleagă ce vorbesc învățătorii.

Sătenii în acea vreme vorbeau numai în limba găgăuză. Vorbeau o limbă frumoasă, moștenită de la strămoși, fără a amesteca cuvinte străine în convorbirile dintre ei.

În Yarchiu se deschiseseră câteva prăvălii, în care se vindeau produse alimentare și mărfuri de manufactură, inclusiv haine gata. Se vindea orez, grîș, fidea, mezeluri. Totul era ieftin, dar erau vândute, în primul rând, celor săraci.

Prin Dictatul de la Viena, impus de Germania nazistă și Italia fascistă, la 30 august 1940 România a fost silită să cedeze aproape jumătate din teritoriul Transilvaniei în favoarea Ungariei. Guvernul britanic și Statele Unite ale Americii au refuzat să recunoască acest dictat. Însă pentru politica ulterioară a României el a avut urmări decisive.

La 4 septembrie regele Carol al II-lea

I-a numit prim-ministru cu împuterniciri depline pe generalul Ion Antonescu, care a doua zi l-a obligat pe rege să abdice și să părăsească țara.

La 6 septembrie 1940 rege al României a devenit Mihai I, în vârstă de 19 ani, cu împuterniciri limitate, iar Ion Antonescu s-a declarat Conducător al Statului.

Din primele zile acesta a întreprins acțiuni de apropiere cu Germania nazistă, deoarece numai astfel vedea el perspectiva de întregire a țării. Evident, aceste evenimente n-au putut să nu se reflecte asupra destinului Basarabiei și, prin urmare, asupra Bugeacului în viitorul apropiat.

Într-o seară, spre 13 iunie 1941 în sat au venit mulți soldați cu două camioane. Cu neliniște au petrecut acea noapte gospodarii înstăriți și cei care fuseseră interogați de comisari. Nu dormise liniștit nici Cavalgi Dobri.

Dimineața toți afluă că noaptea au fost deportate patru familii dintre cele a

căror stăpâni fuseseră arestați în anul precedent: Balaban Ristu, Cuiumgiu Miti, Dolma Peti și Yabangi Trifun.

Femeile, copiii și bătrânii au fost încărcăți în vagoane pentru vite și duși în Siberia. Li s-a permis fiecăruia să ia numai lucruri ce nu depășeau laolaltă 10 kilograme și alimente pe două zile.

Hainele scumpe și covoarele bine păstrate le-au luat militarii. Alte lucruri de preț le-au împărțit între ei slujbașii sovietului sătesc. Restul lucrurilor din case și curți și vitele au trecut în posesia celor fără pământ. Președintele sovietului sătesc a luat căruța și caii lui Balaban Ristu.

II

Sosi 22 iunie. Dani se trezise cu noaptea în cap. Îl treziră bubuiături și vuiete de avioane, ce se auzeau de afară. Sora sa Sandica ca o isterică striga:

– Război, războiul a început!

Dani nu înțelegea ce se întâmplă. Își aduse aminte de cutremurul din anul trecut, când tăticul său îl luase în brațe și ieșise cu el afară, unde erau deja mamă-sa și surorile. Acuma, însă, nimeni nu se grăbea să iasă din casă. Cu toții repetau cuvintele: „A început războiul”.

Trezindu-se definitiv, Dani a înțeles că asupra lui vine o primejdie înfricoșătoare. El știa că până aici destinul îi ferise pe tatăl său și pe bunic de nenorocirea de a participa la război. În vremea Primului Război Mondial tatăl său era încă adolescent, iar buncului îi trecuse anii pentru a fi chemat la război. Însă un bun

cunoscut al tatălui său, Azuoglu Iorghii luptase în Primul Război Mondial de partea armatei ruse, pe frontul românesc, împotriva nemților și ungarilor.

* * *

Azuoglu Iorghii era cu 12 ani mai în vârstă decât Cavalgi Dobri. Era om curajos, lat în spete, puternic, cu caracter tare și bogat, însă darnic. Avea două fiice: Jeni și Melani. Jeni absolvise Școala Normală din Brăila și lucra cu soțul ca învățătoare la clasele primare în orașul Reni. Melani era bolnăvicioasă din copilărie. Absolvise patru clase în satul natal. Era fată de măritat.

Neavând un fecior, Azuoglu îl iubea mult pe Dani. Când îl vizita pe Cavalgi, de fiecare dată îi aducea lui Dani bomboane, biscuiți, îi puneau bani în palmă.

Dobri aducea din beci un ulcior cu vin, Anca puneau pe masă brânză de oi, slănină și pâine. Servind câteva pahare de vin și gustând din mâncare, Iorghii începea să povestească despre cele văzute și trăite pe front.

Fiind un copil sensibil și curios, Dani asculta cu mare atenție, cum mureau ostașii de răni grave de gloanțe, sau în lupta la baionetă.

Azuoglu Iorghî – om vânjos și dibaci, de moarte de baionetă se salvă, iar gloanțele nu-l nimereau, deși nu se ascundea după spatele camarazilor săi. Era norocos. Pentru vitejie chiar a fost decorat cu crucea „Sfântul Gheorghe”.

În vara anului 1917, ca urmare a agitației bolșevicilor, armata rusă de pe frontul românesc s-a destrămat. Dezertorii făceau multe rele în Basarabia, evident, și în Bugeac.

Azuoglu Iorghî s-a întors de pe front cu arma și cu multe cartușe. În Yarchiu aveau loc tâlhării și jafuri. De aceea Iorghî, om bogat, dormea cu vigilență. Casa lui era situată pe pantă. Curtea era îngrădită cu gard înalt din piatră, iar poarta era făcută din scânduri groase și lungi.

Într-o noapte Iorghî simți că de curtea lui se apropie o gloată de bărbați, cu scopul

de a-l jefui. Era o noapte cu cer senin și lună plină, de aceea curtea casei se vedea ca în palmă. El s-a retras într-un loc ascuns și i-a strigat gloatei:

– Eu țin în mână arma și am multe cartușe cu mine. Acela, care va intra în curte, va fi omorât pe loc. Singur nu mă tem de moarte, m-am deprins cu gândul la ea, aflându-mă pe front.

Sătenii îi știau năravul sever, știau că Azuoglu vorbe de clacă nu pronunță și nimeni nu îndrăzni să-i sară gardul. Cu toții s-au împrăștiat pe la casele lor.

În nopțile precedente acești mișei jefuise deja câțiva gospodari. Căpetenia lor era fratele mai mic al lui Cavalgi Coli – Cavalgi Tanas. În timpul războiului el a fost înrolat în rândurile jandarmeriei. A ajuns ureadnic. Slujba îl impunea să se confrunte cu bolșevicii, muncitorii, țărani nevoiași.

Când Revoluția din Februarie 1917 a proclamat libertate tuturor cetățenilor Imperiului Rus, majoritatea jandarmilor s-au întors pe la casele lor. Cavalgi Tanas

s-a apucat să aplice în practică libertatea în satul natal așa, cum o înțelegea el.

După unirea Basarabiei cu România Cavalgi Tanas a fost arestat și bătut. Autoritățile române vroiau să afle de la el despre existența organizației ilegale bolșevice în sat. În scurt timp a fost eliberat, însă peste 5 ani s-a îmbolnăvit și a murit, lăsând fără tată patru copii, inclusiv doi minori.

Azuoglu Iorghi, la sfârșitul anilor 30, avea 25 hectare de pământ, 4 cai, doi boi, o vacă și o juncă, 30 de oi și multe păsări în curte.

Zidise o casă nouă și frumoasă cu patru odăi, acoperită cu țiglă roșie, iar pereții pe din afară erau dublați cu un rând de cărămidă.

Luase pe lângă el un flăcău și o fată din familii nevoiașe pentru a avea grijă de curățenie în curte și în casă. Mai ținea și un argat. În sezonul lucrărilor agricole pe câmp, în timpul prășitului, secerișului, angaja lucrători cu ziua, însă nu se

implicase în politică în perioada aflării Basarabiei în componența Statului Român. Și sătenii, care fuseseră angajați la lucru în gospodăria lui, nu spusese nimic rău despre dânsul în fața comisarilor. Poate de aceea Azuoglu Iorghi era mai puțin persecutat de organele sovietice, comparativ cu alți bogați din sat.

* * *

De afară se auzea urlul de avioane și împușcături de mitralieră. Când Dani încă dormea, în sat căzuse trei bombe, însă aproape nu pricinuiseră pagube. Una nimeri pe maidan, alta – în grădina unui sătean, iar a treia – pe biserică, însă nu explodase. Se vede că Dumnezeu ferise biserica, zidită în anii 60 ai secolului XIX, de distrugere. În satele dimprejur nu era o biserică mai frumoasă ca aceea din Yarchiu. Ea înfrumusețea satul, iar dangătul clopotelor se auzea chiar și în satele din apropiere. Acuma era închisă. Puterea sovietică, bolșevicii nu credeau în Dumnezeu, de aceea preoții erau persecutați. Cei doi

preoți și dascălul din sat plecaseră cu autoritățile române.

Dimineața sătenii ieșiau pe la porți, în stradă. Bărbații se grămădeau aparte, femeile – aparte. Își dădeau cu părerea cum se vor desfășura evenimentele mai departe. Majoritatea socotea, că armata roșie nu va permite armatei române, susținute de armata germană, să treacă Prutul. Erau printre ei și bărbați, care cugetau altfel, însă ei se fereau să-și exprime gândurile în public.

De la asfințit apăreau pe cer escadrile de avioane grele cu zgomot sacadat, ținând calea spre răsărit. Erau întâmpinate de câteva avioane de vânătoare cu stele roșii sub aripi. De escadrilă se despărțeau avioane inamice ușoare și iuți, care, cu un vuiet înfiorător, se năpustiau asupra avioanelor cu stele roșii. Se încingea luptă crâncenă aeriană cu împușcături de mitralieră. Sătenii se împrăștia imediat pe la casele lor și se ascundeau în beciuri.

Beciul adânc al lui Cavalgi Dobri era

așezat sub cămară. Acolo el ținea butoaele cu vin și în timp de iarnă – zarzavaturi, murături, iar vara pepeni verzi și galbeni din bostănărie. Tavanul era construit gospodărește din bârne de salcâm. Ușa era meșterită din scânduri groase. Acuma putea servi ca adăpost de gloanțe și proiectile.

Lupta aeriană se termina repede. Ba dintr-o parte ba din alta, cu fum negru după ele, avioanele de vânătoare dispăreau după orizont. În curând avioanele cu stele roșii sub aripi se terminau, iar escadrila își ținea calea spre răsărit. Dinspre orașul Reni se auzeau explozii de obuze.

A doua zi refugiații din Reni se împrăștiau prin satele din apropiere. Două familii de ruși, cunoscuții buni, din trecut, ai lui Dobri, veniră la el. Vorbeau liber în limba română. Melin Grigori Petrovici și Maria Ivanovna aveau numai un fiu de 15 ani – Tihon, dar îl numeau Tișa. Absolviseră gimnaziul în orașul Galați. Pavlenco

Evgheni Nicolaevici și Nina Petrovha aveau o fetiță de 10 ani. O numeau Catiușa.

Cu aceste familii Cavalgi Dobri coopera în realizarea vinului și altor produse agricole în orașul Reni. El le vindea cu ridicata producția sa, iar ortacii o realizau cu bucata mai scump și făceau mulți bani în acest fel.

Catiușa era o fetiță cu ochi căprui. Purta o rochiță scurtă, de sub care se zăreau pantalonașii scurți. Părul era împletit în două cosițe, legate cu panglici roșu-deschis. Se lipea mai mult de Dani, nu de Zina, cu care era mai apropiată după vârstă. Ieșind în fața casei îl striga:

– Băiatule, băiatule, vină-ncoace, vreau să mă joc cu tine!

– Eu am nume, – îi răspundea cu ciudă Dani. – joacă-te singură.

Dani n-o suferea. Lui îi plăcea mai mult de Tișa și mereu se învârtea în jurul lui.

Tișa era un băiat frumos, cu părul blond și ochi albaștri. Meșterea pentru Dani câte un zmeu și, ieșind în uliță, îl

învăța cum să-l mânuiască.

Când adia un vântișor, Dani, ținând în palmă capătul firului de la zmeu, fugea contra vântului și zmeul se ridica sus în aer. Copiii din casele vecine fugeau după el și Dani era foarte mândru de aceasta.

Una după alta treceau zilele alarmante. În Yarchiu nimeni nu avea radio. Sătenii nu primeau ziare. Evident, nimeni nu știa cu certitudine ce se petrece împrejur. Circulau zvonuri, că armata roșie pe alte fronturi se retrage, cedând pozițiile inamicului. Însă pe frontul Reni-Cahul se desfășurau lupte grele. Se auzea, că în satul Țiganca din raionul Cahul sufereau mari pierderi unitățile armatelor română și germană.

La sfârșitul lunii iunie zilele erau caniculare, parcă ardea văzduhul. Zăpușeala devenise insuportabilă. Pe cer ici-colo apăreau nurași rari și sterpi. Însă plugarii și în așa condiții își cătau de treabă. Era vremea secerișului pentru orz și ovăz, cositul fânului, prășitul porumbului. Anul

era roditor și promitea belșug.

Autoritățile sovietice începură să părăsească în grabă raionul. Din Yarchiu plecau persoanele care colaboraseră cu autoritățile sovietice: Caraman Dimitri, Jenioglu Stoian, Caraivan Costi și, evident, președintele sovietului sătesc – Coiungiu Todur. Plecau cu familiile, cu căruțele proprii.

Coiungiu Todur trecuse pe numele său căruța și caii lui Balaban Ristu. În ajun el primise ordin din raion să ardă moara satului și oloinița, însă sătenii au zădărnicit realizarea acestei crime.

Prin satul Yarchiu treceau coloane de militari. Mergeau pe jos în căști cu stele roșii, cu armele pe umăr. Fețele le erau acoperite cu sudoare îmbibată cu praf. Păreau foarte obosiți și supărați. Parcă se rușinau să se uite în ochii sătenilor.

În ziua următoare bărbații refugiați au plecat la Reni să vadă ce se întâmplă în oraș. S-au întors repede. Au spus, că în Reni nu mai sunt militari. armata roșie

plecase, iar cea română încă nu sosise în oraș. În oraș era un dezmaț total, gloatele jefuiau prăvăliile. Urcându-și familiile în căruțe, au plecat la casele lor.

III

Peste câteva zile în Yarchiu sosiră jandarmii – un pluton, în frunte cu plutonierul Ștefan Nicolaescu. Adjunctul lui era sergentul-major Ion Pasatu. Sediul jandarmeriei devenise casa familiei deportate a lui Dolma Peti, singur fiind arestat în anul 1940.

Yarchiu făcea parte din județul Ismail, plasa Reni. Autoritățile din Reni l-au numit primar în sat pe Tucan Evgheni – gospodar bogat, dar om cuminte. Ajutorul lui era Caraiani Vasi.

Jandarmii lipise pe gardurile sătenilor ordinul șefului de jandarmerie județeană cu următorul conținut: „Toți locuitorii sunt obligați, timp de două zile, să depună benevol, la posturile de jandarmi, armele de foc sau reci. Cine se va eschiva de la îndeplinirea ordinului va fi împușcat!”.

În Yarchiu n-au fost depistate arme

ascunse. Însă, se auzise că în satul vecin a fost împuşcat un om – Salabaş Pani, la care, după două zile, jandarmii au găsit armă de foc.

În Yarchiu fusese arestați Meragi Dimu, Partal Vani și încă alți câțiva săteni, pentru colaborare cu autoritățile sovietice. După câteva zile au fost eliberați, însă, din spusele lor, fusese bătuți la post.

Familiile fără pământ erau impuse să întoarcă proprietarilor pământurile și vitele, confiscate în favoarea lor de către sovietul sătesc, și să le compenseze în lei pagubele pricinuite ori să le argățească gratis, numai pentru hrană. Azuoglu Iorghî i-a iertat pe cei care aveau datorii față de el. Flăcăul Mişa și fata Vera s-au reangajat iar ca servitori, s-a întors la stăpân și fostul argat.

În mahala se răspândi zvonul, că între Mişa și Vera au loc relații intime. Zvonul ajunsese și la urechile lui Iorghî. El le-a propus să se căsătorească, le-a promis să treacă pe numele lor un hectar de pământ.

Însă în curând pe frumoasa și plăcuta la înfățișare, Vera, părinții au măritat-o cu un flăcău din alt sat și zvonurile s-au domolit repede. A plecat acasă și Mișa.

În locul Verei Azuoglu a angajat ca servitoare o văduvă tânără și foarte frumoasă dintr-un sat bulgăresc. O chema Marina.

Între timp sănătatea Melaniei se înrăutățea din zi în zi. Iorghii o duse la spital la Galați, dar doctorii nu i-au găsit leac potrivit bolii ei. În toamna anului 1942, la vârsta de 22 de ani, ea a plecat la îngerii.

Azuoglu Iorghii a înmormântat-o în sicriu bogat, îmbrăcată în haine de mireasă, iar zestrea ei: un covor, o plapumă cu cearșaf, așternut, perne și fețe de pernă, alte bunuri, le-a dăruit fetelor de măritat din familiile nevoiașe.

Peste un an a murit și soția sa – Dimitra. A rămas singur în casă, cu tânăra servitoare. Nu s-a mai însurat, deveni mai puțin sociabil. Rar vinea pe la Cavalgi.

Dobri, din noapte în noapte, cu copiii

săi, se afla pe câmp. Terminase de secerat grânele, de prășit a doua oară lanul semănat cu porumb.

* * *

Tatăl lui Dobri, Cavalgi Coli, în ultimii ani, vara, stătea mai mult pe la vie. Lucrările agricole mai ușoare le făcea singur. Construisese acolo, împreună cu fiul, un bordei. Au săpat o groapă cu aria de 5 metri pătrați și de un metru adâncime, pe care au acoperit-o cu stuf. Pe dinăuntru au lipit un strat de lut amestecat cu paie mărunțite, au potrivit un pătuc și o ușă. A ieșit un adăpost locuibil în zilele de vară. Acolo își ducea zilele moșul Coli. Semăna printre rândurile de tufe de viță-de-vie semințe de pepeni verzi și galbeni, de castraveți, sădea răsadă de roșii, de ardei dulci și iuți.

Lui Dani îi plăcea uneori să stea împreună cu bunelul la vie, îndeosebi, când începeau să se coacă pepenii și strugurii.

Cavalgi Coli era un bărbat înalt și frumos. Și la bătrânețe avea o ținută zveltă.

Împreună cu soția sa Pareșca crescuse trei copii: două fete și un fecior. La vârsta de 40 de ani a rămas văduv. Și-a măritat fiicele. Patru ani a trăit numai cu fiul. După ce s-a însurat Dobri, s-a însurat și el cu o văduvă fără copii, Selemet Chița. Coli cânta frumos din caval. Moștenise această pasiune de la tatăl său. Cânta muzică găgăuzească de dans, cânta melodii vesele și de jale. La petreceri în sat era om preferat. Acum, la bătrânețe, mai rar lua în mână cavalul, îi venea greu să sufle. Uneori cânta pentru Dani, pe care îl iubea mult.

Într-o noapte, în vara anului 1941, de bordei s-au apropiat trei indivizi. La lumina lunii pline ei păreau obosiți, cam sleiți de puteri și nebărbieriți. Vorbeau găgăuzește, dar nu ca acei din Yarchiu. Vorbeau cu un dialect deosebit.

– Bună seară, gospodarule, – pronunță cel mai înalt dintre cei trei.

– Gospodarii dorm în casele lor, iar eu, după cum vedeți, trăiesc în bordei, la vie, – îi răspunse moșul Coli.

– Vorbești adevărul, om bun, – zise printre dinți cel ce stătea în partea stânga a celui înalt, – dar noi de câteva zile fărămă n-am pus în gură. Dumneata n-ai cu ce să ne hrănești?

– Un bun creștin întotdeauna va da bucata din gură celui flămând, – i-a răspuns Cavalgi Coli.

Cu un coșuleț în mână s-a pornit spre vie, însă al treilea oaspete nepoftit, care până acum tăcuse, s-a pornit după el.

– Se teme că voi fugi, – s-a gândit moșul Coli și un sentiment de neliniște i-a cuprins sufletul, dar s-a străduit să-și ascundă bănuiala. A umplut coșulețul cu roșii, ardei dulci, castraveți. Întorcându-se în bordei, le-a pus pe o măsuță, a tăiat felii dintr-o jumătate de pâine și dintr-o bucată de brânză de oi – toată rezerva sa de mâncare în acest moment.

Fără a fi poftiți, cei trei indivizi, ca o haită de lupi flămânzi, s-au năpustit la masă și într-o clipă au înghițit toată mâncarea și, nici „mulțumim”, nici

„rămâneți cu bine”, au ieșit din bordei și s-au pornit să plece. Peste scurt timp Cavalgi Coli le-a auzit cearta:

– Voi ce, vreți să-l lăsați pe acest moșneag viu? El ne va declara la primărie cu prima ocazie și atunci vai de capul nostru! – striga insul care se dusesese cu moșul în vie.

– El n-o va face, – l-a contrazis bărbatul cel înalt.

– Dar tu de ce taci? – se adresă insul celui alt individ – El ne va vinde și vom pieri înainte de timp. De aceea am evadat, omorând santinela, ca să fim prinși din nou datorită acestui moșneag? Jandarmii ne vor lichida pe loc!

– Omul ne-a hrănit cu bunăvoință, a pus pe masă tot ce a avut. S-a văzut că este un om bun la suflet și nu vrea să aibă probleme cu jandarmii, – i-a reproșat individul.

Bărbații Cavalgi erau știuți în Yarchiu ca oameni cuminiți, însă fiind plugari harnici, deprinși cu muncă grea, erau

vînjoși și căliți. Ei se pricepeau să-și apere demnitatea și siguranța în fața celor răi.

Moș Coli și la vârsta sa de peste 60 de ani se simțea în stare să opună rezistență acestor nemernici. Luase de sub pernă toporul, trase zăvorul la ușă și se pregăti să se apere. Se simțea ca un resort comprimat. Însă afară era liniște, își auzea numai bătăile inimei sale. Peste scurt timp deschise încetișor ușa și, cu toporul în mână, ieși din bordei. Nici un suflet viu nu era împrejur. Abia acum a înțeles, ce năpastă îl păscuse cu puțin timp în urmă.

Picioarele, singure, îl duseră în vale, acolo unde între două pante era o adâncitură, formată de șuvoaiele de ploaie, care se întindea până la marginea satului. Cu pași grăbiți, aproape în fugă, ajunse acasă. Intră în odaia din casa mică, în care locuia cu soția sa. Baba Chița se trezi și, văzându-l cu toporul în mână, începu să strige. Moșul Coli se dezmetici de tot, puse toporul sub pat și povesti soției ce tragedie avea să i se întâmple.

Dimineața toată familia știa de evenimentul dramatic din bordei, însă nici unul nu scăpase o vorbă în sat despre întâmplarea cu bunelul.

O săptămână Cavalgi Coli n-a ieșit din curte. Apoi s-a liniștit și s-a întors iar la vie, însă era mult mai vigilent ca înainte.

* * *

Autoritățile române au început mobilizarea în armată a tinerilor de 19-25 ani, însă pe găgăuzi nu-i trimiteau pe front. Numai unii, care aveau nume moldovenesc, nimereau pe front. Feciorul surorii mai mari a Ancăi Cavalgi, Sârbu Vani, luptase în rândurile ostașilor români la Odesa, contra armatei roșii. O schijă i-a rupt jumătate din mîna stîngă și, după lecuirea rănii, s-a întors acasă.

Caii de rasă ai gospodarilor, cu un preț simbolic, erau luați și duși la război. Frontul se îndepărta tot mai mult de Basarabia. În Yarchiu foarte puțin se simțea că undeva bubuia războiul.

Toamna s-a deschis școala.

Majoritatea învățătorilor erau originari din sat, dar aveau soți sau soții din România. Ei făcuse studii, până în 1940, la școli normale din România: Tașci Tamara, Caraivan Vani, Dermengi Ignat și Duan Petri. Soțul Tamarei Tașci, Mihai Radu, era director.

Dani cu sora sa, Zina, împlau în clasa întâi. Într-o clasă cu ei învăța și fiica plutonierului, Angelica Nicolaescu. Ședea într-o bancă alături de Zina. La recreații discutau între ele în limba română. De aceea Zina a însușit limba română mai repede decât Dani. Învățătoarea clasei lor era soția lui Dermengi Ignat, doamna Viorica – o femeie brunetă, uscățivă la înfățișare și rea. Deși Zina absolvise clasa întâi la ruși, acum a fost nevoită să repete clasa. Nastica și încă câțiva elevi, care absolvise cu note bune 4 clase în anul 1940, împlau în clasa a 5-a, neoficial.

Au reînceput și slujbele în biserică. În Yarchiu venise doi preoți: unul găgăuz – părintele Nicolai Mitiș, și altul moldovean – părintele Constantin Vârtosu.

În zilele de duminică, în mijlocul satului, pe maidan, se făcea horă. Tinerii se însurau, făceau nunți, se cununau în biserică, erau botezați pruncii.

* * *

Directorul școlii, Mihai Radu, alți învățători și, mai ales, părintele Nicolai Mitiș l-au convins pe Cavalgi Dobri s-o trimată pe fiică-sa Nastica la studii la Școala Normală Eparhială de Fete din Chișinău.

Pentru copiii dotați din familii nu bogate, din partea Eparhiei, se făceau mari scutiri în plată pentru învățătură. Nastica susținuse concursul cu nota 10 și tatăl său plătea numai taxa școlară – 3600 lei pentru un an școlar, în loc de 20.000 lei, cât costa plata sumară pentru studii în fiecare an. Ea era scutită de plata pentru hrană, cazare, alte servicii sociale.

Nastica se deosebea de celelalte surori ale sale prin intelectul său înnăscut, prin gingășie sufletească. Ea nu spunea o vorbă rea nimănui. Avea un păr negru creț, ca pana corbului, ochi pestriți cu gene lungi.

Era plăcută la statură și frumoasă la față. Se împăca bine cu colegele de clasă. Le ajuta unora să se pregătească pentru lecții. Colega sa cea mai apropiată îi zicea:

– Tu, Nastica, nu semeni deloc la o fată din familie de plugari. Ești tare bună la suflet, de parcă te-ai născut într-o familie de preoți.

Studiile în școlile normale durau 8 ani. Pentru Cavalgi Dobri nu era ușor să suporte și acea plată redusă, la care se mai adăugau cheltuielile pentru uniforma școlară, îmbrăcăminte, încălțăminte. Însă dânsul nu putea admite ca fiica sa iubită și așa de deșteaptă să rămână țărancă fără studii.

Aproape în fiecare duminică el și soția sa Anca plecau cu căruța la Reni, ori la Bolgrad, la piață, pentru a vinde vin, găini, ouă, iar primăvara, și miei. Ieșeau din casă înainte de a se lumina de zi. De fiecare dată îl luau cu dâșii și pe Dani. Marfa nerealizată la piața din Reni, o dădeau cu ridicata mai ieftin lui Melin Grigorii Petrovici.

Dani se bucura mult că avea posibilitate să-l vadă pe Tișa, care îi făcea cadou ba un zmeu nou, ba un briceag, ba o minge. Tișa era un adolescent tare bun la suflet.

Maria Ivanovna îi poftea pe toți trei la masă. Le servea câte o farfurie cu ciorbă de burtă și pâine albă. Ciorba avea miros plăcut de mentă și leuștean și era foarte gustoasă. Dobri împlăea pentru cei mari câte un pahar cu vin.

Sculându-se de la masă, povesteau unii altora, că viața devine din ce în ce mai grea acum, în timp de război. Mai mult vorbea Maria Ivanovna. Ea era o femeie veselă și vorbăreață. Era îmbrăcată cu fustă și bluză albe de bumbac. De desubtul bluzei cu decolteu se întrezăreau sânii ei frumoși și ademenitori, care nu puteau lăsa indiferent nici un bărbat. Însă ea era devotată lui Grigori Petrovici. Soții Melin se împăcau unul cu altul foarte bine.

Dobri și Grigori Petrovici stăteau de vorbă aparte, discutau mai mult pe teme

comerciale.

Pavlenko Nina Petrovna divorțase cu soțul și trăia numai cu fiica. Cu fosta familie Pavlenko Cavalgi Dobri și Anca se întâlneau acum foarte rar.

IV

Soarta familiilor care s-au refugiat împreună cu armata roșie, n-a fost la fel. În orașul Rostov Caraman Dimitri și Jenioglu Stoian au fost despărțiți de familii și duși în Siberia, la lucru în șahte. Soțiile cu copiii s-au oprit tocmai în Caucaz, unde nu ajunsese frontul. Caraivan Costi cu familia sa și cu fratele mai mic plecaseră din sat mai înainte. A ajuns la Ural și s-a angajat la lucru într-o uzină.

Soția lui Coiungiu Todur, Donca, era foarte nemulțumită de plecare și a început să facă mofturi la drum. Tot vroia să se întoarcă înapoi.

– Pleacă singur, – zicea ea, – eu cu copiii mă voi întoarce acasă. Numai dracul știe ce ne așteaptă la locurile străine. Cui trebuie noi acolo?

– Nu fă asta, fa Donca, pe mine românii nu mă vor ierta pentru faptele rele,

întâmplare în sat. Vrei ca copiii să rămână orfani? – se străduia s-o înduplece fostul președinte al sovietului sătesc din Yarchiu.

Astfel el a rămas mult în urmă față de ceilalți săteni.

În apropierea râului Don pe mulți refugiați din Basarabia și Ucraina i-au ajuns din urmă armatele germană și română. Printre ei era și familia Coiungiu.

Pe refugiații basarabeni nemții i-au transmis românilor și ofițerii siguranței imediat au început interogarea bărbaților, considerați capul familiei.

Coiungiu Todur s-a demascat ușor că a fost președinte al sovietului sătesc în Yarchiu, raionul N. El a fost imediat arestat, iar familiei i s-a permis să se întoarcă în sat pe jos. Caii și căruța i-au fost confiscate.

Peste o lună, înaintea familiei sale, Coiungiu Todur a fost adus în sat și predat din mână în mână postului de jandarmi. Arăta foarte chinuit, cu vânătăi în jurul ochilor, cu cămașa plină de sânge uscat.

În fiecare zi la post câte un sătean era

de servicii cu căruța sa. În acea zi își făcea datoria Cavalgi Dobri. Văzuse cum doi jandarmi îl scosese pe fostul președinte al sovietului sătesc din beci și-l duceau în incinta postului, unde se afla biroul plutonierului, Ștefan Nicolaescu, și camera de interogatoriu. De afară se auzea cum decurge interogarea.

Coiungiu Todur cunoștea rău limba română. De aceea întrebările plutonierului și răspunsurile inculpatului erau traduse de un sătean tânăr, Costi Toduroglu, care absolvise gimnaziul din Bolgrad. El scria și procesul-verbal. Avea un scris caligrafic și frumos.

– De ce ați arestat și au dispărut fără urme sătenii gospodari: Balaban Ristu, Ceavdar Tanas, Cuiungiu Miti, Dogagi Tivciu, Dolma Peti, Grozdev Vani și labangi Trifun? – a întrebat plutonierul.

– Eu nu știu nimic despre ei. Asta s-a întâmplat în primele săptămâni a instalării puteri sovietice, când eu încă nu eram președinte al sovietului sătesc, – a răspuns

Coiungiu Todur.

– Când au fost deportate familiile Balaban, Cuiumgiu, Dolma, Iabangi iar tu erai președinte? Ce ai luat singur și ce au furat subalternii tăi din averile deportaților? – cu indignare prelungi Ștefan Nicolaescu.

– Eu luasem numai căruța și doi cai ai lui Balaban Ristu. Ce au luat alți lucrători ai sovietului sătesc, eu nu urmăream. Lucrurile mai scumpe din averile celor deportați, inclusiv covoarele noi, le-au confiscat comisarii – cu glas răgușit și de-abia deslușit a pronunțat Coiungiu.

– De ce ai vrut să arzi moara din sat, mișelule, ce bolșevicii o construiseră? Moara are stăpân pe mult respectatul inginer Cuiumgiu Sandi, – răcni plutonierul.

– Primisem ordin de la raion, – cu disperare a răspuns fostul președinte.

Plutonierul deja știa întocmai ce se petrecuse în Yarchiu, în timp de un an, sub puterea sovietică. De aceea interogatoriul decurgea formal, mai mult pentru a

întocmi proces-verbal.

Sergentul-major, Ion Pasatu, un tânăr cu apucături sadice, ca un uliu se uita în ochii plutonierului, așteptând cu nerăbdare ca inculpatul să cadă în mâinile lui.

– Sergent-major, fă ca acest bolșevic nenorocit să-și aducă aminte de toate faptele rele, comise de el și de alți mișei din gașca lui față de sătenii gospodari!

Doi jandarmi l-au culcat pe Coiungiu cu fața în jos, i-au dezgolit spinarea, plină de răni cu sânge închegat, și Ion Pasatu a început cu mare satisfacție să-l lovescă cu bastonul de cauciuc. Nenorocitul la început răcnea cât îl ținea gura, de durere, dar apoi a pierdut cunoștința. Un jandarm i-a turnat jumătate de căldare de apă peste cap și, când inculpatul și-a venit în fire, doi jandarmi, ținându-l de subțiori, l-au scos din incinta postului și l-au dus în beci.

În curtea postului de jandarmi s-au grămădit neamurile celor deportați. Femeile l-au înconjurat pe fostul președinte al sovietului sătesc și s-au

apucat să-l lovească cu pumnii. Sora lui Balaban Ristu, Bașcivangi Nadi, se străduia să-i zgârie fața, ochii. Cu glas subțire și isteric ea striga:

– Mișelule, tu ar fi trebuit să fii spânzurat pe maidan, ca neamurile celor arestați, deportați să te scuipe în față.

Jandarmii i-au alungat pe cei adunați în curtea postului și l-au închis pe Coiungiu Todur în beci.

Dobri și-a adus aminte, cum într-o zi, spre seară, fiind puțin cherchelit și trecând pe lângă prăvălie, observă că s-a adunat mai multă lume. Se vindea orez. S-a oprit și el, însă Coiungiu Todur l-a scos din rînd, spunându-i că orezul se vinde numai celor săraci. Între ei s-a încins o adevărată încăierare. Dacă președintele sovietului sătesc declara despre acest incident organelor de forță din raion, el, Cavalgi Dobri, ar fi fost imediat arestat pentru împotrivire reprezentantului puterii sovietice, dar acela se abținuse. „Deci, nu era om ticălos acest Coiungiu Todur, – se

gândi Dobri, – fiind pus de autorități în fruntea satului, fără discernământ îndeplinea ordinele acelor sus-puși”.

Peste jumătate de an, Curtea Marțială din Chișinău l-a condamnat pe Coiungiu Todur la 5 ani de închisoare.

N-a trecut nici un an, când în sat a ajuns vestea că, în împrejurări neclare, fostul președinte a murit în închisoare.

V

În luna mai a anului 1942, în dimineața primei zile de luni, în sat, din gură în gură s-a răspândit vestea că noaptea s-a săvârșit o mare crimă. A fost omorât Caravasili Vani, care practica cojocăria. Avea 30 de ani, era de statură joasă, om cuminte și bolnăvicios. Probabil că mirosul de soluție de dubeală, care permanent se simțea în casă, mai ales în camera cu butoiul pentru dubeală, îi lua sănătatea. El tușea în șir.

Soția sa, Ghirghina, era femeie frumoasă și cochetă, cu ochi verzi, corpolentă și cu sânii mari. Era cu 5 ani mai tânără decât dânsul.

Soții Caravasili nu aveau copii. Nu se știe dacă femeia era stearpă sau bărbatul era neputincios, dar după zece ani de convețuire Ghirghina n-a rămas gravidă.

...Ghirghina a crescut într-o familie săracă. Tatăl ei murise, când ea avea 12

ani. Tatăl vitreg, Turlak Todur, argătea în familia lui Ceavdar Tanas. Prima sa soție murise de oftică și rămăsese numai cu fiul de 14 ani. Peste un an se căsătorise cu mama Ghirghinei, care lucra servitoare în casa preoților din sat. Ghirghina împlinise deja 14 ani.

Fiul de 15 ani al bărbatului și Ghirghina rămâneau singuri acasă. Și cum la această vârstă totul se întâmplă repede, acești doi adolescenți au căzut pradă poftelor păcatului. Într-o zi mama fetei, întorcându-se pe neașteptate acasă, îi găsi goi în pat. Își bătu cu cruzime fiica. Seara aceeași pedeapsă o primi și fiul lui Todur.

Când Ghirghina a împlinit 15 ani, au măritat-o cu un flăcău de 20 de ani, Caravasili Vani, care rămăsese fără părinți doi ani în urmă. Părinții lui, într-o noapte întunecoasă, s-au prăbușit cu căruța de pe drumul acoperit cu ghețuș, într-o râpă adâncă și abruptă și au murit pe loc.

Ghirghina, femeie frumoasă și pofticioasă, era curtată de mulți bărbați.

Soțul ei, bolnăvicios cum era, nu-i putea sta în cale. În ultimul timp ea făcea dragoste cu un bărbat căsătorit, Slavioglu Miti.

Despre crima, ce avuse loc noaptea, făcuse declarație la postul de jandarmi chiar soția victimei – Ghirghina. Bocind a spus că, chipurile, în noaptea trecută a înnoptat la prietena ei, Terbigi Sonea, o femeie văduvă fără copii și, întorcându-se dimineața acasă, își găsi soțul mort în pat, cu gâtul tăiat.

Sergentul-major, Ion Pasatu, cu doi jandarmi s-a deplasat la casa cojocarului. În curte, pe ici-colo se tăvăleau piei de oi dubite. În pat, pe așternut cu sânge închegat, era întins, cu gâtul tăiat, răposatul.

– Ce lucruri au dispărut din casă, – întrebă Ion Pasatu. În grabă și fără a se uita împrejur, Ghirghina zise:

– Trei pieptare, cinci căciuli, patru piei de cârlan, dubite și curățite, și 200 de lei.

Acest răspuns l-a intrigat pe sergentul-major. El s-a gândit: „ Când această muiere

a reușit să numere lucrurile dispărute? Așa în grabă a răspuns la întrebare, de parcă dinainte se pregătise ce va spune. Se stăruie să mă convingă, că tâlharii au jefuit casa și l-au ucis pe stăpân". S-a întors la post cu nevasta victimei. Pe unul din jandarmi l-a lăsat de pază în casa cojocarului.

Plutonierul Ștefan Nicolaescu a telefonat la procuratura plasei Reni și a declarat crima ce a avut loc în noaptea trecută în Yarchiu. După amiază în sat a sosit anchetatorul Mihai Olteanu, care, împreună cu Ion Pasatu și cu Ghirghina, au plecat la casa cojocarului. Fiind un jurist cu experiență, dumnealui a înțeles imediat că victima a fost ucisă de cineva din apropiați, întrucât pe cadavru nu erau urme de luptă. Posibil că acest om a fost ucis în timp ce dormea. El se adresă soției defunctului:

– Tu ți-ai ucis soțul? Cu cine împreună ai săvârșit această crimă?

– Vai, cum se poate, cum a putut să vă treacă prin minte una ca asta? – se indignă

Ghirghina.

– Unde erai tu, când s-a întâmplat acest omor? – a adăugat anchetatorul.

– Eu am înnoptat la prietena mea, Terbegi Sonea, – a răspuns soția răposatului.

În această clipă în odaie a intrat sora decedatului, Varci. Bocind, ea s-a năpustit asupra Ghirghinei și lovind-o cu pumnii, striga:

– Târfo, bestie, tu cu amantul tău ați săvârșit această crimă, mi-ați ucis fratele!

– Cine-i amantul ei? – se adresă către Varci Mihai Olteanu.

– Toată mahalaua știe că târfa asta se tăvălea cu Slavioglu Miti, – zise plângând Varci.

Întorcându-se la post cu Ion Pasatu și cu Ghirghina, anchetatorul porunci plutonierului Ștefan Nicolaescu să fie aduși la post Slavioglu Miti și Terbegi Sonea. Trei jandarmi au plecat să execute în grabă ordinul: doi să-l aducă pe Slavioglu Miti, iar al treilea – pe Terbegi Sonea. Slavioglu

fusese închis în beci, iar Terbegi fu adusă în fața anchetatorului.

– Spune-mi, femeie, a înnoptat la tine noaptea trecută Caravasili Ghirghina? – întreabă Mihai Olteanu.

– Da a înnoptat, – spuse Sonea.

– Era singură sau cu Slavioglu Miti? – continuă anchetatorul. Sonea mai întâi se înroși la față, mai apoi se făcu albă ca varul, dar se dezmetici repede și afirmă, că Caravasili Ghirghina era singură. Anchetatorul porunci lui Ion Pasatu să-i împrăpăteze femeii memoria.

Văzând în mâna sergentului-major bastonul de cauciuc, pregătit pentru a îndeplini indicația anchetatorului, Terbegi Sonea începu să tremure și recunoscă imediat:

– Da, erau împreună și după miezul nopții au plecat din casa mea.

Anchetatorul a silit-o să-și pună semnătura pe procesul-verbal și a trimis-o acasă. Îndată a început s-o interogheze pe Caravasili Ghirghina:

– Spune, Caravasili Ghirghina, de ce și cum împreună cu amantul tău Slavioglu Miti ți-ai omorât soțul?

– Nu eu l-am omorât, – zise bănuita, – întorcându-mă dimineața acasă l-am găsit mort.

– Tu ai auzit ce a vorbit Terbegi Sonea? – a adăugat Olteanu.

– Ea a mințit de frică, – într-o răsuflare a răspuns Ghirghina.

Anchetatorul nu avea dubii, că anume această femeie, împreună cu amantul său, și-a ucis bărbatul și i-a poruncit sergentului-major s-o bată până își va recunoaște vina. Ion Pasatu îndeplini ordinul cu mult zel. Începu s-o bată cu palmele peste obraji, cu bastonul de cauciuc pe spate, pe coapse, însă Ghirghina își încleștase dinții și nu pronunță nici un vaiet, doar lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraji. Mihai Olteanu a înțeles, că nu va fi simplu s-o facă să vorbească pe această femeie și a ordonat s-o ducă în beci și să-l aducă în camera de interogatoriu pe

Slavioglu Miti. Doi jandarmi executară ordinul.

– De ce și cum, cu amanta ta, l-ați omorât pe soțul ei? – i-a pus aceeași întrebare anchetatorul.

– Nu mă pricep despre ce fel de omor vorbiți Dumnevoastră, – răspunse Slavioglu.

Pe dânsul au început să-l tortureze cu pasiune. Mai întâi, lăsându-l gol, l-au bătut crunt, dar inculpatul tăcea. Însă, când au început să-i bage ace sub unghii, să-i strângă degetele cu ușa, i-au dezlegat limba.

Slavioglu Miti a povestit, cum, împreună cu soția cojocarului, au pus la cale omorul lui Caravasili Vani.

În ultimul timp soțul Ghirghinei se îmbolnăvea mai des ca de obicei. Soția îl „lecuia” cu infuzie de mac, după care acesta dormea zile în șir. Și în momentul săvârșirii crimei cojocarul dormea. Intrând tiptil în casă, Slavioglu Miti, însoțit de Ghirghina, i-a tăiat sărmanului beregata cu

briciul.

Peste o lună criminalii au fost judecați la judecătoria din Ismail. Slavioglu Miti a fost condamnat la 22 ani, iar Caravasili Ghirghina – la 20 ani pușcărie.

În anul 1946 guvernul Uniunii Sovietice a insistat, ca toți pușcăriașii basarabeni din România să fie eliberați și trimiși acasă. Astfel călăii, Slavioglu Miti și Caravasili Ghirghina, au stat în detenție numai 4 ani.

VI

Fiica cea mare a lui Cavalgi Dobri – frumoasa, plăcuta și harnica Cati, cu multă zestre, se mărita cu un flăcău, cu un an mai mare ca ea – Caramuc Chirciu.

Chirciu era băiat deștept. A absolvit 4 clase primare și învățase bine. Vorbea trei limbi: găgăuza, româna și bulgara, pe care o învățase de la bunica sa – bulgăroaică. În vremea puterii sovietice, lucrând ca șef de club în sat, însușise oleacă și limba rusă. Tatăl său, Caramuc Ligor, murise cu doi ani în urmă și băiatul locuia împreună cu mama sa, Vasila.

Toată averea: 6 hectare de pământ arabil, o casă cu trei odăi, acoperită cu țigă, doi cai și căruță, 10 oi, care a rămas după Ligor, a fost scrisă pe numele soției lui, Caramuc Vasila. Chirciu atunci era adolescent și nu avea dreptul juridic de a moșteni averea tatălui său. Acum – băiat

matur și harnic, cu aptitudine și dibăcie îndeplinea toate lucrările agricole pe ogor. Nu era frumos, dar stătura sa mândră, privirea deșteaptă, cu ochii limpezi, îl făceau un tânăr plăcut.

Nunta a fost în a treia duminică a lunii septembrie. Zilele erau însorite și calde, însă deja se simțea suflarea toamnei. Dinspre răsărit adia un vântișor răcoros.

Tot satul știa, că azi se căsătoreau fata lui Cavalgi Dobri, Cati, și Caramuc Chirciu. Mulți considerau că ei se potrivesc unul altuia și vor fi un cuplu fericit. Dar câțiva flăcăi, care o plăceau pe Cati, socoteau altfel.

– De ce frumoasa și plăcuta Cati a fost de acord să se mărite cu un flăcău nu prea frumos, cum este Caramuc Chirciu? – se mira unul – Doar mai înainte ei îi plăcea de alt flăcău frumos și bogat – Dogagi Miti, lui îi dădea buchețelul său de flori de fereastră la hore.

– Și lui Miti îi plăcea de ea, – zicea altul, – dar Dogagi Tivciu n-a fost de acord,

ca fiul său să se însoare cu Cati, deoarece Cavalgi Dobri nu dorea să-i dea fiicei pământ. Tivciu l-a însurat pe Miti cu fiica lui Ceavdar Tanas, Jeca, cu zestre de 5 hectare, deși are un obraz mai mare decât altul.

– Bolșevicii l-au săturat până-n gât de pământ, – cine știe în ce loc din Siberia putrezește acum Dogagi Tivciu, – încheie discuția un al treilea flăcău.

Nunta se juca conform vechii tradiții găgăuzești.

De dimineață vornicelul mirelui, Uzun Ristu, sora Varci și cumnatul Punargi Colci, alte neamuri, prietenii, cu un colac mare și o găină fiartă deasupra, acoperite cu un prosop, și o sticlă cu vin, însoțiți de muzicanți, s-au dus după nânași – Duragi Vasi și Mașu.

În casa mirelui, în odaia mare, în fața nânașului și prietenilor, bărbierul îl bărbiera pe mire. Clarinetistul cânta o melodie veselă. În tact cu melodia, zâmbea Chirciu. El se bucura că, în curând,

frumoasa Cati, pe care de mult o iubește, o dorește, va fi soția lui, scumpa lui consoartă. El, parcă, vedea în fața sa ochii ei negri și limpezi, buzele ei ca niște cireșe coapte, sânii ei plini și inima i se zbătea ca o păsărică.

Bărbierul își făcu datoria, clarnetul tăcu și Chirciu reveni la realitate.

Mirele era îmbrăcat în pantaloni negri, cămașă albastră, vestă neagră, pălărie albastră și încălțat cu cizme din piele, lustruite cu cremă. La piept și la pălărie erau prinse flori din stearină, înfrumusețate cu fire strălucitoare, ca de argint.

Cu două săptămâni în urmă el duse miresei un cupon de rochie de mătase albă, vălul și o pereche de pantofi.

Împreună cu nânașii, cu vornicelul, neamurile apropiate și prietenii, urcați în două căruțe, mirele plecă după mireasă. Nânașii duceau miresei coronița din stearină, firele strălucitoare. Muzicanții cântau muzică de marș.

Alaiul sosi la curtea lui Cavalgi. Muzicanții cântau o melodie specifică pentru această ocazie, însă flăcăii din neamurile apropiate ale miresei nu-i permiteau mirelui să se apropie de casa miresei. Pe o scârtă de paie era înfiptă o prăjină de care era agățat un prosop alb, care servea ca simbol al fecioriei miresei. Nânașul trebuia să-l cumpere de la flăcăi, dar aceștia cereau mulți bani pentru el. În cele din urmă s-au înțelese și alaiul de nuntă s-a apropiat de casa miresei. Îl întâlnește părinții miresei, Dobri și Anca, cu colac și vin.

– Bună ziuă, mult stimați și scumpi gospodari! – se adresă stăpânilor casei nânașul.

– Bine ați venit, mult stimați și scumpi oaspeți! – a răspuns tatăl miresei.

– Noi am venit după cea mai scumpă ființă din familia voastră, frumoasa Cati, ca s-o facem gospodină în casa onoratului flăcău – mirelui Chirciu. Vrem să-i cununăm la biserică și să-i facem soț și soție pe acești

doi tineri, – astfel vorbi nănașul.

Nănașa și femeile din partea ei au intrat în casă, în odaia mare, ca s-o împodobească pe mireasă, înconjurată de surori și prietene.

Vioristul, angajat de Cavalgi Dobri, cânta o melodie de jale. Plângea vioara, plângea, fără glas, și Cati. Pesemne acest obicei a rămas din vremuri îndepărtate. Viața femeii măritate nu e numai fericire, bucurie, plăcere, dar, totodată, e și despărțire de viața fără de griji, sub ocrotirea părinților. Îmbrăcată mireasă, cu brățări și cercei de argint, cu un șir de mărgăritare la gât, cu coroniță pe frunte, firele strălucitoare pe vâl, Cati părea acum și mai frumoasă. Ea era gata să apară în fața mirelui, să-l vrăjească cu frumusețea sa, să se cunune cu el la biserică, să-i devină soție.

Nănașa ieși cu mireasa în curte, unde nuntașii dansau hora și, împreună cu mirele și alte femei din partea ei, se incluse în horă. Mirele dansa alături de mireasă.

După ce au dansat trei cercuri, au intrat iar în casă. Le însoțea mirele și nănașul, vornicelul, sora și cumnatul mirelui. Tatăl și mama miresei îi întâlniră cu o icoană nouă, ce reprezenta Sfânta Maria și Pruncul Iisus Hristos. Tinerii însurăței sărutară icoana, apoi mâinile părinților miresei și primiră în dar icoana. Mama miresei, Anca Cavalgi, puse pe umerii nănașilor câte două prosoape, frumos brodate de către Cati, și le legă în cruciș sub braț. Cu câte un prosop asemănător au fost legați vornicelul, sora și cumnatul mirelui.

Pentru mireasă sosi timpul să-și ia rămas bun de la casa părintească. Mirele se dădu la o parte, iar Cati o îmbrățișă pe mamă-sa și plângea cu hohote, de parcă nu dorea să se despartă de ea. Mama o sărută pe obraji, făcu de trei ori semnul crucii deasupra ei și zise:

– Dumnezeu să te călăuzească, fiica mea. Respectați-vă, iubiți-vă reciproc și fiți fericiți împreună!

Încărcând zestrea miresei în patru

căruțe, două din partea mirelui și două din partea miresei, nuntașii, cu muzică și chiote, ieșiră din curtea lui Cavalgi Dobri.

Dani urmărea cu mare interes totul ce se petrecea în jur, și se străduia să înțeleagă, de ce soră-sa, Cati, plângea? De ce pleca din casa părintească cu acest băiat străin? De ce părinții o trimiteau de acasă acuma, când ea, sora sa mai mare, Cati, cu multă pricepere făcea orice lucru și în acasă, și pe deal și așa de mult le trebuia lor?

Doar Dani era trist, iar toți împrejur erau veseli. Însă el nu îndrăznea să găsească răspuns la aceste întrebări, adresându-se la surorile sale. Se rușina, că va fi socotit băiat nepriceput.

După ce s-au cununat, mirele și mireasa, ceilalți nuntași, sosiră la casa lui Chirciu.

Nuntă adevărată se desfășura în casa mirelui. Acolo tineretul aștepta sosirea mirelui și a miresei. În sfârșit, alaiul de nuntă sosi la poartă. Muzicanții cântară

marș și nuntașii cu chiote intrară cu căruțele în curte.

Mama mirelui și fratele ei, Meleca Stepan, au ieșit în prag, ținând în mână un covor îngust. Mirele și mireasa, însoțiți de nânași și vornicel și urmați de alți nuntași, s-au apropiat de prispa casei. Nânașa ținea în mână, pe un prosop alb, colacul cu care îi întâlnește mama miresei. Lângă prispă stătea o căldare plină cu apă. Conform obiceiului, mirele trebuia să răstoarne căldarea cu piciorul. Asta ar fi însemnat, că viața tinerilor însurăței va trece tot așa de ușor, după cum curge apa. Vornicelul a luat colacul miresei din mâinile nânașei.

Mirele și mireasa au sărutat mâna soacrei mari și a fratelui ei, iar aceștia, cu covorul întins, i-au tras în casă. În acest moment vornicelul a fărâmat colacul deasupra capului mirelui și tinerii dimprejur s-au străduit să rupă câte o bucată din colac și s-o mânânce.

Muzicanții cântau melodii de nuntă. Cu dansuri și chiote, neamurile mirelui au

cărat în odaia mare a casei mirelui zestrea miresei.

După ce au servit câte un păhărel de rachiu și au gustat din mezelurile de pe masa din tindă, vornicelul și alți nuntași dintre apropiații mirelui, cu muzică, i-au petrecut pe nânași acasă, ca să se odihnească până spre miezul nopții, când va începe petrecerea adevărată de nuntă.

În curtea mirelui, până noaptea târziu, nuntașii, tineretul din mahala, flăcăii și fetele de măritat, au dansat hore. Din când în când intrau în horă și mirele cu mireasa. Dar mai spre miezul nopții toți s-au dus pe la casele lor și muzicanții au căpătat un mic răgaz pentru odihnă și pentru a fi hrăniți.

Pentru masa mare, în casa mirelui, erau pregătite multe feluri de bucate, tradiționale la găgăuzi: cartofi, varză și crupă de grâu cu carne de porc și de oaie, coapte în cuptor, în tigăi mari de tuci sau de cupru, poleite cu staniu; piftie din carne de cocoș sau din cap de porc; sărmale cu crupă de grâu și bucăți de piept de porc;

diferite mezeluri de casă...

Aproape de miezul nopții iar au fost aduși nănașii. Tot atunci au început să se adune și alți nuntași.

La locul de cinste, în capul mesei, au fost așezați nănașii. Din partea miresei nimeni nu era prezent la masă. Ei petreceau aparte, cu neamurile lor, cu vioristul, în casa lui Cavalgi Dobri. Nu participau la masa mare nici mirele și mireasa. Ei se aflau în altă odaie. Acolo pentru ei era pusă o măsuță cu mâncăruri.

Mirele și mireasa erau poftiți la masa mare, când nănașului îi venea cheful să facă glume pe seama lor, să le adreseze întrebări curioase de tipul „ghici ghicitoarea mea”.

Tot astfel de glume făcea nănașul și cu vornicelul, care servea nuntașii cu vin.

– Adă-mi un faeton cu patru cai! – îi ordona nănașul.

Vornicelul îi aducea o tavă cu patru pahare cu vin și-l poftea să servească.

– Adă-mi un butoi cu două feluri de

vinuri, care nu se amestecă! – adăuga nănașul.

Vornicelul îi aducea un ou crud...

Muzicanții cântau melodii vesele de masă. La un semn al nănașului, începeau să cânte melodii de dansuri găgăuzești: cadângia, maramgia, polcă...

Dansau frumos cadângia Punargi Colci și Varci, Uzun Ristu.

Chirciu nu-și găsea locul, îl sufoca dorința, patima. Aștepta cu nerăbdare să se sfârșească mai repede această petrecere de nuntă și, însfârșit, el să se vadă în pat numai cu mireasa, cu iubita și mult dorita Cati. S-o dezbrace și s-o iubească de atâtea ori, cât îi va cere inima. Și acuma, fiind singuri în odaie, el îi săruta obrajii, ochii umezi de fericire, buzele dulci, o strângea la piept, îi mângâia sânii, genunchii. Rușinoasă, Cati îl implora să se cumițească, să fie mai răbdător.

Spre dimineată tinerii însurăței fură iar chemați la masa mare, acum pentru a primi cadourile.

Mama mirelui, Vasila, jurase că va trece pe numele fiului toată averea: pământul, casa, vitele...

Nânașul le dăruise o oaie cu miel, iar nânașa – o găscă cu boboci.

Sora și cumnatul lui Chirciu le făcuse cadou o masă nouă și patru scaune, iar miresei – un cupon de rochie și un șir de mărgăritare. Felurite cadouri au primit tinerii însurăței și de la ceilalți nuntași.

Mama mirelui îi dăruise nânașului un antereu și pantaloni cusuți din postav gros, o cămașă de bumbac și o vestă, iar nânașei – un cupon de rochie de satin, un pieptar din piei de cârlan și o broboadă albastră de mătase.

Luni dimineață vornicelul, împreună cu neamurile mirelui, îi petrecu pe nânași acasă cu muzică. Plecară pe la casele lor și ceilalți nuntași. Se retrase la olihnă și soacra mare.

Pe însoțitorii nânașilor îi aștepta masa cu bucate, cu băuturi și în casa lor, însă toți erau sătui și obosiți. De aceea, gustând din

bucate și servind câte un păhar cu vin, îi mulțumiră pe nănași și se împrăștiase fiecare la casele lor.

În sfârșit, Chirciu și Cati au rămas singuri în patul conjugal. Amândoi erau virgini, încă nu gustaseră din mărunțul interzis, nu cunoscuse fericirea de împreunare dintre bărbat și femeie. Însă dragostea ce-i lega făcu să dispară și rușinea, și sfiala de prima împreunare, și oboseala după o noapte fără somn. Ei se iubise cu patimă și de multe ori în acea dimineață, până adormiră îmbrățișați. Amândoi zâmbeau în somn, de parcă, și dormind, făceau dragoste...

Tot în acea duminică tinerii au dansat și s-au veselit în curtea părinților miresei. Apoi, toată noaptea, neamurile familiei Cavalgi au petrecut cu bucate gustoase și cu vin bun, care niciodată nu lipsea în casa lui Dobri. Vioristul cânta melodii de masă sau de dans. Câteodată îl însoțea cu cavatul Cavalgi Coli.

Foarte frumos dansau cadângia Dobri

și Anca. Dobri, ținându-și mâinile la spate, cu picioarele făcea niște mișcări grațioase și iuți, că-ți făcea plăcere să-l privești. Anca ondula mâinile întinse în părți, ca aripile de lebădă, iar cu picioarele făcea mișcări, de parcă luneca pe podea.

Duminica următoare a avut loc săptămânalul. Neamurile miresei și ale mirelui, împreună cu tinerii însurăței, s-au adunat în casa miresei. S-au veselit împreună toată ziua.

Tatăl miresei dăruise tinerilor o juncă, iar Anca – o curcă cu 7 curcănași. Nânașului, Duragi Vasi i-a fost dăruită o manta de ploaie din postav de casă, pâslit, o căciulă din blană neagră de miel, iar nânașei, Duragi Mașu, – un cupon de cit pentru rochie, un șal de cașmir și o pereche de pantofi.

Mamei mirelui, Vasilei, i-a fost dăruite o fustă și o bluză, împletite cu mâna, din ață subțire de lână, un cupon de satin pentru rochie și un șal de lână, iar unchiului, Meleca Stepan, – un cupon din

postav de fabrică pentru pantaloni și o cămașă.

Mama și unchiul mirelui îi dăruise lui Dobri o pereche de cizme de piele, iar Ancăi – un cupon de mătase pentru rochie și o pereche de pantofi de piele.

Se despărțiră unii de alții cu bună dispoziție și ca neamuri apropiate.

În luna aprilie 1942 Caramuc Chirciu a fost chemat în armată. Serviciul militar îl făcea în orașul Ploiești. Ajunsese caporal în unitatea de artilerie antiaeriană, care împreună cu nemții apăra sondele de petrol.

La 22 iulie, în ziua Sfintei Maria Magdalena, Cati a născut o fetiță. Evident, nana Duragi Mașu, o botezase cu numele Maria.

În timp de război, lui Chirciu nu i-au dat concediu cu această ocazie, deși nu era pe front. El îi scria Catei scrisori peste o zi. Își alina sufletul cu cuvinte înflăcărate. Îi scria despre sentimentele sale de dragoste, despre dorul și tristețea ce îl însoțeau

mereu.

Părinții Catei, Cavalgi Dobri și Anca, se străduiau s-o ajute cu tot ce puteau. Îi creau condiții să-și crească fetița. Dobri, ajutat de ceilalți copii, ara și semăna pământul lui Chirciu, prășea lanul, semănat cu porumb, strângea recolta. Mama și soacra Catei o ajutau să se isprăveacă cu lucrul în casă.

VII

Pe frontul de răsărit armatele germane și române pierdeau tot mai multe lupte. În primele zile ale lunii februarie a anului 1943 la Stalingrad și, apoi, în a doua jumătate a lunii august, la Kursk, armata roșie repurtase două victorii însemnate.

După cum reieșea din comportarea autorităților române în Yarchiu, se simțea, că evenimentele la război evoluează nu în favoarea aliaților. Din lună în lună frontul se apropia tot mai mult de Nistru, de Basarabia. În sat se întâmplau multe fapte rele. Mai răi devenise jandarmii, alți funcționari din autorități față de săteni.

Într-o seară târziu, fiul de 17 ani al surorii lui Cavalgi Dobri, Daagi Vasi, întorcându-se acasă de la un prieten, își lumina calea cu lanterna. I-au ieșit în întâmpinare jandarmii și l-au dus la post. Sergentul-major, Ion Pasatu, împreună cu

alți subalterni, l-au bătut toată noaptea. Cerea, ca sărmanul să recunoască că el este „șpion” sovietic și astfel făcea semn aviației să se orienteze corect în direcția orașului Galați.

Ion Pasatu era știut în sat ca un individ crud, neomenos. Cu apucături de fiară, el îi tortura pe acei oameni, care nimereau în labele lui.

Dimineața, el raportă plutonierului, Ștefan Nicolaescu, că în noaptea aceasta jandarmii au prins un „șpion”. Văzând în fața sa un tânăr, un fiu de țăran, plutonierul l-a întrebat pe Pasatu:

– Sergent-major, dumneata te-ai întâlnit cândva cu un „șpion”, adevărat? Imediat eliberează-l pe acest sărman băiat să plece acasă, dacă îi ajunge puteri. Lanterna să fie confiscată!

După acea noapte Vasi două săptămâni a stat culcat în pat. Femeile-doftoroaie cu greu l-au pus pe picioare.

Premilitarii de 17 ani erau instruiți zilnic cu scopul de a-i pregăti pentru

serviciul militar în rândurile armatei române. Comandantul lor era învățătorul, consăteanul lor – Duan Petri. El îi pălmuia permanent, îi bătea cu bățul. La fel se comporta și la școală cu elevii. Asta se considera ceva obișnuit în acele timpuri, deși erau și învățători mai blânzi.

Când armata roșie ajunsese la Nistru, premilitarul Becci Trifun le-a zis camarazilor săi:

– N-a mai rămas mult de suportat bătăile lui Duan Petri, în curând vor veni rușii.

Aceste vorbe le-a auzit Duan Petri și, chemându-l în fața sa, l-a obligat să-i repete și lui, ce le-a spus colegilor.

– Să am iertare, domnule comandant, nu înțeleg despre ce este vorba, – i-a răspuns Becci Trifun.

– Nu te pricepi, spui, bolșevic blestemat, – i-a zis Duan Petri și, luând din mâna unui premilitar goarna, a început să-l lovească cu furie în cap. Într-o clipă i s-a acoperit fața cu sânge. În urma acestor

lovituri goarna s-a deformat, dar vai și amar era de capul aceluia bătut?

În acea zi în Yarchiu sosi un căpitan din Reni, cu scopul de a inspecta cum pregătește instructorul tinerii pentru serviciul militar. Duan Petri se străduia să pună mâna pe pistolul căpitanului și să-l împuște pe Becci Trifun.

– Ți-ai pierdut mințile, instructore? Cum îndrăznești să pui mâna pe arma mea personală? Nu lua în serios ce prostii vorbesc acești tineri necopți.

Astfel a scăpat Becci Trifun de o primejdie fatală.

...Dani și soră sa Zina terminase trei clase. Dani n-avea ochi să-l vadă pe preotul Constantin Vârtosu. La orele de religie dânsul bătea elevii cu bățul pe palme. Odată îi veni rândul și lui. Nu povestise, cum se cade, despre corabia lui Noe.

La celelalte obiecte Dani învăța bine. Mai repede decât ceilalți elevi, la orele de aritmetică, socotea exercițiile, rezolva problemele, însă nu-i plăcea religia. Îi era

greu să povestească temele din Biblie, fiindcă nu știa încă liber limba română.

Deși, oficial, pedeapsa corporală a elevilor în școli era interzisă, învățătorii îi palmuiau, îi băteau cu bățul pe palme, dacă nu-și îndeplineau tema pe acasă, nu puteau să răspundă corect la întrebările învățătorului, nu erau atenți la lecții.

În clase erau și elevi repetenți. Ei erau pedepsiți mai des ca alți copii. Acei băieți și fete erau mai în vârstă față de Dani și nu doreau să învețe. Frecventau lecțiile doar de formă, pentru ca părinții să nu fie amendați de către autorități. Învățământul de 4 clase primare era obligatoriu. Unii părinți găseau limbă comună ba cu primarul, ba cu directorul școlii și nu-și trimiteau odraslele la școală, dacă rămâneau al doilea an repetenți.

Pentru elevii din familiile nevoiașe, la școală funcționa cantina. Ei luau acolo gratis prânzul.

VIII

În luna august 1944 armata roșie pregătea operațiunea Iași-Chișinău. În România, regele Mihai I, cu susținerea ofițerilor, devotați lui, și a unităților militare, care nu se aflau pe front, la 23 august l-a înlăturat pe mareșalul Ion Antonecu de la putere și, împreună cu guvernul său, l-a pus sub arest. A ordonat armatei române să întoarcă armele contra Germaniei. Însă „Convenția de Armistițiu”, privind trecerea României de partea Națiunilor Unite, a fost semnată de-abia la 12 septembrie la Moscova, de Veaceslav Molotov – Comisarul Afacerilor Externe al URSS și ambasadorii Statelor Unite ale Americii și Marii Britanii, dintr-o parte, și de comunistul Lucrețiu Patrașcanu (conducătorul delegației), din partea României.

La 22-24 august operațiunea Iași-

Chișinău a fost realizată de armata roșie cu mare succes, iar armata română a fost dezarmată și ostașii – luați prizonieri.

Autoritățile române în mare grabă plecau din Bugeac. Pe șoseaua Chișinău-Reni treceau neconținut înspre miazăzi tancurile și mașinile blindate, camioanele cu soldați ale armatei germane.

Peste două zile prin Yarchiu, pe drumul Bolgrad-Reni, la fel, în mare grabă, au trecut tancurile sovietice.

Între acele zile, Cavalgi Dobri, împreună cu Dani, cu căruța și caii stăteau ascunși la via, înconjurată de jur-împrejur de nucari înalți, alți copaci fructiferi. Dobri se ferea ca nu cumva cuiva din autoritățile române să-i trebuiască căruța pentru a se refugia din sat. Se întoarse înapoi, când puterea sovietică se instalase în sat.

În Yarchiu, în tot decursul războiului, lupte nu avuse loc.

Autoritățile sovietice din raion numise președinte al sovietului sătesc din nou un sătean neștiutor de carte, Meragi Dimu. El

se străduia din răspuțeri să le fie pe plac autorităților, era fudul și brutal cu sătenii. Ajutorul lui era Partal Vani. Din nou au fost organizate sovietele de batraci și de femei. A fost creată organizația comsomolistă, la care ațerau tineri nu prea deprinși cu munca și obraznici.

Zece săteni dintre acei săraci au fost numiți exterminatori cu arme. Unii dintre ei au fost gardiști pe vremea autorităților române – fapt, care-i intriga mult pe oamenii de treabă. Datoria lor era lichidarea soldaților inamici, care au mai rămas în spatele frontului și care se ascundeau în păduri, în bălți, în vii. Tot ei îi însoțeau pe reprezentanții sovietelor de batraci și pe comsomoliști la răsculăcirea gospodarilor bogați și în căutarea pânii ascunse.

O unitate specială a NKVD-ului tot se ocupa cu lichidarea soldaților inamici și acelor cetățeni sovietici, care luptase în rândurile armatei germane contra armatei roșii.

Pe la mijlocul lunii octombrie, în curtea unui gospodar din marginea satului, fusese împuşcat un bărbat tânăr cu trăsături de tătar. Locuitorii din mahala se adunaseră să-l vadă. Printre ei era și Dani. Stăpânul casei povestea:

– Am văzut cum un ins, îmbrăcat în haine de sătean, fugea spre casa mea. Îl fugăreau trei călăreți, îmbrăcați în haine militare de culoare albastră. În mâini aveau automate. Insul a intrat în casă și s-a ascuns după cuptor. Îndată au sosit și militarii. Le-am arătat, unde se ascunsese insul. Soldații l-au scos cu forța în curte, i-au băgat țeava automatului în gură și au apăsat pe trăgaci...

Pe pământ era culcat pe spate răposatul. În gura deschisă se vedeau dinții fărâmați. Pe mână, aproape de cot, se zărea un număr cu multe cifre de culoare neagră. Astfel de semne puneau nemții pe mâinile prizonierilor sovietici în lagărele de concentrare.

Dani își aduse aminte, cum un an în

urmă, pe lângă școală trecea o căruță, în coșul căreia se afla un soldat mort, în cască cu stea roșie. El fusese împușcat de nemți. Nimeni nu se pricepea ce ar fi căutat la gara feroviară, în apropierea satului Yarchiu, soldatul armatei roșii, când frontul era încă atât de departe de Basarabia.

Retrăgându-se din Basarabia, nemții aruncase în aer calea ferată și podurile. Acum autoritățile sovietice îi mobilizau pe tinerii din satele apropiate să le ajute la restabilirea acestora. Un flăcău din Yarchiu, Vasi Tucan, fusese împușcat în cap, nu se știe de cine și de ce. Cei din preajma lui spuneau, că pocnitura se auzise dinspre baltă. Deci, exterminatorii nu se prea oboseau să-i captureze pe soldații inamici din spatele frontului. În schimb adesea se ocupau cu beția pe la gospodarii înstăriți.

În vii, pe pășuni, printre tufe fusese instalate multe mine. Nu se știa, cine și cu ce scop făcuse această răutate: nemții, românii sau ostașii armatei roșii. Însă câțiva maturi și copii murise sau fusese grav răniți

din cauza lor, piereau și vitele.

Într-o noapte la o stână, departe de sat, unde ciobăneau trei inși, fără scrupule, Mârza Coli cu fiul său, Todur, și Tocmac Panti, au venit trei soldați, îmbrăcați în haine nemțești și înarmați cu puști.

I-au rugat pe ciobani să-i hrănească. Aceștia le-au pus pe măsuță pâine, brânză de oi, urdă dulce și vin. Soldații, flămânzi și oboșiți, au mâncat cu poftă, au băut vin și au adormit, însă nu s-au mai trezit. Au fost omorâți în somn de ciobani. Pentru „bărbăție, curaj și patriotism”, toți trei au fost decorați cu medalia „Pentru vitejie”.

În luptele contra nemților și unгурilor participau și soldații basarabeni, care-și făceau serviciul militar în armata română: moldoveni, găgăuzi, bulgari.

Caramuc Chirciu luptase două săptămâni în Transilvania într-un pluton de artilerie contra unгурilor.

Uniunea Sovietică insistase, ca basarabeni să fie demobilizați din armata română. În curând moldovenii au fost

înrolați în armata roșie și trimiși pe front. Însă găgăuzii și bulgarii nu erau mobilizați. În ei autoritățile sovietice nu aveau încredere. Pesemne, de aceea, că Bulgaria fusese aliata Germaniei, iar o parte din soldații sovietici de origine tiurcă trecură de partea nemților.

În luna octombrie a fost mobilizat și trimis pe front și Tișa – Melin Tihon, care abia împlinise 18 ani.

Pe la sfârșitul lunii mai a anului 1944 toată populația de origine tatară din Crimeea a fost deportată în Kazahstan și Uzbekistan. În Yarchiu se răspândi zvonul, că e posibil să fie deportați și găgăuzii, însă nu s-a adevărit. Poate se luase în considerație, că găgăuzii sunt de credință creștini-ortodocși, nu musulmani.

Toamna Caramuc Chirciu s-a întors acasă. După doi ani și ceva, abia acum și-a strâns fetița în brațe, îi sărută obrăjiorii, apoi o îmbrățișă pe Cati și cu mare dor îi sărută obrajii, buzele. O îmbrățișă și o sărută pe mamă-sa.

Odihnindu-se câteva zile, se apucă de lucru în gospodărie. Milităria și războiul au lăsat urme adânci în sufletul lui, în felul de a se purta. Părea mai în vârstă, mai matur pentru anii săi. Însă tot cu aceeași ardoare o iubea pe Cati, pe fetiță, îi purta respect mamei sale. La rândul lor, și mamă-sa, și soția sa recunoșteau prioritatea lui în fruntea familiei, ca stăpân al casei.

...Cavalgi Nastica de-abia terminase două clase la Școala Normală Eparhială de Fete din Chișinău, când Basarabia din nou fusese alipită la Uniunea Sovietică, la finele lunii august anul 1944. Între timp toți învățătorii din Yarchiu plecase în România.

Autoritățile sovietice îi trimise la cursuri de pedagogie pe tinerii care au învățat câteva clase la liceu, la școli normale, sau au absolvit gimnaziile în anii aflării Basarabiei în componența României. Printre ei era și Cavalgi Nastica, în vârstă de 16 ani, care apoi a lucrat timp de doi ani ca învățătoare în satul natal.

Lecțiile în școli au început la 15

octombrie. Toți elevii au fost obligați să repete ultima clasă, făcută la români. Dani și Zina Cavalgi învățau în clasa a treia, deși ambii învățase foarte bine în anul precedent. Sărmana Zina, a doua oară fusese obligată să repete clasele.

Studiile în școlile din satele populate de găgăuzi se făceau în limba moldovenească, vorbită în Transnistria, cu alfabet rusesc. Lecțiile erau plictisitoare. Lipseau manualele, rechizitele școlare.

Acuma, în timp de război, ura, răzbunarea, neliniștea a cuprins societatea. În Bugeac aveau loc evenimente dramatice. În Yarchiu fusese arestați primarul, Tucan Evgheni, adjunctul lui, Caraiani Costi, toți acei care fusese aleși primari între anii 1920-1940.

În curând în sat se răspândi vestea, că Tucan Evgheni, om sănătos în vârstă de 55 de ani, a murit în pușcăria din orașul Cahul. Tot așa, pe neașteptate, mureau și alți arestați din Bugeac. Nimeni nu înștiința rudele din ce pricină și cum au decedat

soții, tații și unde sunt înmormântați. Toți erau alarmați, îndeosebi gospodarii avuți.

Sătenii au fost împovărați cu mari impozite în natură, iar anul fusese secetos, cu recoltă puțină. Însă autoritățile nu luau acesta în seamă. Umblau din casă în casă cu exterminatorii înarmați. Tuturor le adresau una și aceeași întrebare:

– Unde v-ați ascuns pâinea? Achitați-vă cu statul benevol. Dacă vom găsi pâinea ascunsă, o vom confisca toată, iar capul familiei va fi arestat!

Așa și se întâmpla. Comisarii din nou începuse interogările gospodarilor mai avuți. Mereu era chemat la sovietul sătesc sau la raion și Cavalgi Dobri. Se întorcea de acolo obosit, tras la față, disperat. A doua zi încărcă căruța cu saci cu grăunțe, își achita impozitul. Mai ducea carne, ouă, lapte, brânză de oi. Soția sa Anca îl întreba:

– Spune-mi, Dobri, cu ce ne vom hrăni copiii la iarnă?

Dobri tăcea. El nu avea răspuns la întrebarea soției. Doar mai tare își apleca

capul, își încovoia spinarea de parcă îl apăsa o povară peste puterile lui. În casele oamenilor lipsea sarea, săpunul. Se începuse epidemia de tif exantematic.

Iarna s-au îmbolnăvit Dani și Zina. Mai gravă era starea lui Dani. El adeseori își pierdea cunoștința, însă mai capricioasă era Zina:

– E cald, e foarte cald, mă sufoc, – striga ea.

Mamă-sa o muta lângă geam, iar pe Dani – lângă sobă. Peste puțin timp Zina din nou se jeluia:

– Mi-e frig, foarte frig, îngheț!

Pe dânsa o mutau lângă sobă, pe Dani – lângă geam.

Dani nu se împotriva. El nici nu înțelegea ce se întâmplă, nu ținea minte mofturile surorii sale. El nu știa, că mamă-sa pierduse speranța în însănătoșirea lui. El nu știa, că sub icoană zile și nopți la rând ardea candela, că erau pregătite lumânări și tămâie pentru el. Însă Dumnezeu îl ferise de acest destin. Peste o lună el începu să se

însănătoșească. Mai înainte se însănătoși Zina.

Două luni Dani și Zina n-au umblat la școală. La începutul anului școlar în clasa lor învățătoare era Maria Vasilievna Pascal – o fată deșteaptă și bună la suflet. Apoi ea s-a măritat după un flăcău, învățător într-un sat vecin. În locul ei veni Vasili Ivanovici Burcă – un tânăr cu puține cunoștințe, însă fudul și îndărătnic.

Lui Dani nu i-a plăcut de el din prima zi. Lecțiile lui îl plictiseau, în primul rând, lecțiile de aritmetică. Tema, pe care se stăruia s-o lămurească învățătorul, Dani deja o știa din anul precedent, când învățase în clasa a 3-ea la români. De-abia reușea Vasili Ivanovici să scrie pe tablă exercițiul sau problema, că Dani de pe loc spunea răspunsul.

– Cavalgi, eu nu te-am întrebat pe tine!
– se înfură învățătorul – Dacă te vei mai purta astfel, te voi da afară din clasă!

Mai departe Dani tăcea. Tăcea și Zina. Lecția se sfârșea, iar exercițiile sau

problema rămâneau nerezolvate.

...Pe zi ce trecea frontul tot mai mult se îndepărta de Bugeac. Luptele se desfășurau acum pe teritoriile altor state. Din Yarchiu nimeni nu era pe front. De aceea aici războiul se simțea foarte puțin.

Câteodată prin sat treceau unitățile militare ale armatei roșii, care plecau pe front. Făceau popas la marginea satului, sub nuci, în corturi. Soldații și ofițerii tineri, de-abia înrolați în armată, băteau mingea pe maidan, sau se trânteau unii cu alții. Astfel, pesemne, se străduiau să uite ce-i așteaptă pe front.

Copiii din mahala, printre ei și Dani, se îngămădeau prin apropiere și priveau curioși jocurile lor. Când soldații luau prânzul și le mai rămânea terci, cu acesta hrăneau copiii flămânzi.

La finele anului 1944 bărbații între 18-45 de ani erau duși cu forța, în vagoane pentru vite, fără încălzire, la Ural, la lucru în uzine ori în șahte. Unii din ei nu se mai întorceau înapoi.

Cavalgi Dobri fusese angajat la lucru cu căruța sa de către directorul morii, invalid de război, Motorin Ivan Ivanovici, și rămăsese în sat.

Războiul s-a sfârșit la 9 mai 1945 cu capitularea Germaniei naziste. România, ca aliată a Germaniei în campania din Est, suferise înfrângere și fusese nevoită să cedeze definitiv Basarabia și Bucovina de Nord, în schimb, ca aliat al Națiunilor Unite, câștigase campania din Vest și întorsese Transilvania. Însă, pe plan diplomatic, doar participarea ei la război de partea Germaniei naziste a fost luată în cont, și România a semnat Tratatul de pace de la Paris la 10 februarie 1947 ca stat învins, cu toate consecințele nefaste pentru destinul ei.

Sfârșitul războiului fusese perceput de populația sovietică cu mare entuziasm, bucurie și mândrie. Peste tot domnea o atmosferă de sărbătoare, deși aproape în fiecare familie cineva nu se întorsese de la război. Nimeni nu știa câți soldați sovietici

murise pe front. Acest adevăr era ținut în secret față de popor de către autorități, în frunte cu Iosif Stalin.

În acest război sângeros și-a pierdut viața și Tișa. La finele lunii iunie, aflându-se în orașul Reni, alde Cavalgi îi vizitaseră pe Melini. Maria Ivanovna și Grigori Petrovici arătau mai în vârstă ca de obicei. Părul li se înălbise, fața le era brăzdată de riduri. Maria Ivanovna era îmbrăcată cu o rochie neagră, cu gulerul încheiat în jurul gâtului. Pe polița de sub icoană ardea candela și o lumânare mare. Pe perete atârna o fotografie mare a lui Tișa, cu panglică neagră împrejur. Ochii lui Dani se umpluseră cu lacrimi. Acel Tișa cu ochii albaștri, foarte bun la suflet, trecuse în eternitate. Acel tânăr frumos, care poate încă nu sărutase o fată, nu gustase din plin dragostea, nu mai era în această lume!

Alături de fotografie, într-un cadru, sub sticlă, era pusă o scrisorică, scrisă în limba rusă, cu următorul conținut:

„Maria Ivanovna și Grigori Petrovici!

Vă aducem la cunoștință, că fiul d-stră, Melin Tihon Grigorievici, a căzut cu moarte de erou în luptele pentru cucerirea Königsbergului! Comandantul de companie, căpitanul Zaharov Ivan Vasilievici”

Sub cadru atârnau două medalii: „PENTRU VITEJIE” și „PENTRU CUCERIREA KÖNIGSBERGULUI”.

IX

Se sfârșise războiul, însă nu se terminase discordia dintre autorități și plugari. Impozitul insuportabil în natură, cu care au fost împovărați țăranii, a deșertat hambarele, i-a lăsat pe gospodari fără rezerve. Tinerii nu se mai adunau la horă, nu făceau nunți. Numai în zilele de duminică, spre seară, în mahala se adunau flăcăii și fetele de măritat la sunetul fluierului.

Fiica cea mare a lui Cavalgi Dobri, Sandica, fără știrea părinților, se măritase cu un flăcău dintr-o familie puțin respectată în sat – Capangi Ilișca. Dobri, om cu rațiune și bun la suflet, se supăraseră foc. Umbla mâhnit, nu-și găsea locul, nu putea să se apuce de treabă. Mai des ca de obicei cobora în beci, se alina cu păharul. Însă se liniști repede și, împreună cu soția sa Anca, se hotărâră să-i cheme pe tineri peste două

săptămâni, duminica, pentru a-i binecuvânta.

Tinerii însurăței au îngenunchiat în fața părinților Sandicăi, au sărutat mâna tatălui și a mamei, apoi – icoana, pregătită lor cadou. Au luat împreună masa cu mâncăruri gustoase și cu vin.

Peste o săptămână s-au înregistrat la sovietul sătesc ca soț și soție, după ce a avut loc o mică petrecere în casa familiei Cavalgi, împreună cu neamurile apropiate din ambele părți.

Dobri și Anca i-au dat Sandicăi zestrea, pregătită pentru ea, și i-au mai dăruit și o juncă.

În toamna anului 1945 și în tot anul 1946 n-au căzut precipitații. Iarna a fost foarte geroasă și uscată. Crivățul pusese stăpânire pe Bugeac. Crăpau pietrele de frig. Toată vara a fost arșiță. Pe cerul albastru, uneori apăreau nori rari și sterpi, purtați de vântul fierbinte de colo-colo, fără de rost, deasupra pământului uscat și crăpat.

* * *

La 10 februarie 1946 au avut loc alegerile în Sovietul Suprem al Uniunii Sovietice. La două locuri de deputat în circumscripția Cahul fusese înaintați doi candidați: Vetcinkin Kuzma Feodorovici și Mordoveț Iosif Lavrentievici.

Vetcinkin Kuzma Feodorovici era erou al Uniunii Sovietice. Fiind comandant al postului de grăniceri 12 al detașamentului de grăniceri 25 la râul Prut, el, cu subalternii săi, 14 ore n-a permis unităților armatelor germană și română să înainteze.

Mordoveț Iosif Lavrentievici era Ministru al Securității de Stat al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești.

Până a se lumina de zi, învățătorii, comsomoliștii, alți activiști, umblau din casă în casă și-i trimiteau pe oameni să voteze. În sat era multă „veselie”. Lângă sovietul sătesc clarnetistul Mumgi Vani cânta „Catiușa”, iar feciorul său bătea toba. Secțiile de votare erau situate în casele gospodarilor răsculăciți. Lângă urnele de

vot stăteau pionierii cu cravate roșii. Patefonul cânta cântece de pe vremea războiului.

A doua zi de-acum se știa că la votare au participat 99,99 de procente din toți alegătorii, că pentru candidați în deputați votase 99,98 de procente din cei prezenți la votare.

* * *

Sosi timpul secerișului. Dintr-un hectar, semănat cu secară, Cavalgi Dobri strânsese doar 300 de kilograme de boabe. Semănăturile de primăvară nu legase spic. Porumbul și floarea-soarelui crescuse până la genunchi, fără a face roadă.

Pretutindeni se uscaseră iarba, frunzele copacilor. Strugurii se zbârciseră pe butuci, aproape nu conțineau must. Pe toloacă creștea doar pelin amar și laptele-cucului, pe câmpie – ciurlani și scăieți.

În aceste împrejurări autoritățile insistau ca țăranii să se achite cu statul în privința impozitului în natură, adică să ducă cereale, carne, lapte la punctele de

colectare. Cavalgi Dobri dusesese toată rezerva de grăunțe rămasă din anul precedent. În casă mai rămăsese doar un sac cu făină și 120 kilograme de secară pentru semănat.

Reprezentanții sovietelor de batraci, de femei și ai organizației comsomoliste, însoțiți de un exterminator înarmat, umblau pe la casele gospodarilor, considerați culaci ori mijlocași, și, cu tije lungi cu rezervoare în formă de sulită ascuțită la vârf, găureau podelele odăilor, beciurilor, cămărelor... Căutau grăunțe îngropate. Dacă găseau la cineva astfel de gropi, toată pâinea, până la ultimul grăunte, o duceau la gara feroviară și o grămădeau sub cerul liber. Gospodarul era arestat și condamnat la ani grei de pușcărie. Nedreptatea, dezordinea predominau în sat. Disperarea, frica puse stăpânire pe sufletele oamenilor.

Azuoglu Iorghi trăia în casa sa numai cu Marina, care umbla îmbrăcată în haine scumpe. La urechi îi străluceau cercei de

aur, la gât – șiruri de mărgăritare. Fiica sa, Jeni, împreună cu soțul, plecase în România. Se achitase complet, în bani și în natură, cu statul. Însă autoritățile îl obligase să dea suplimentar încă 2500 kilograme de grăunțe. Iorghii n-a fost de acord, motivând prin faptul, că nu mai are cereale de prisos.

Două zile, alaiul de reprezentanți a răscolit, a cotrobăit în toate încăperile, în curtea gospodarului și au descoperit două gropi cu câte o tonă și jumătate de grâu și secară în fiecare. O groapă fusese săpată sub podeaua odăii fără încălzire a casei, iar a doua – în pivniță.

Evident, cineva denunțase unde se află gropile, pesemne acel individ care îi ajutase stăpânului să sape gropile. Azuoglu simțea, că acela a făcut pacostea. Iorghii îi plătise bine pentru ajutor, de aceea nu înțelegea ce folos i-a adus insului acest denunț.

Grăunțele au fost cărate la gară, iar stăpânul – arestat și răsculăcit. Fusese confiscată toată averea imobilă și mobilă.

Marina îndată a dispărut. Nimeni nu știa în ce direcție și-a luat calea și câte obiecte scumpe a dus cu sine.

Cavalgi Dobri, fiind considerat țăran-mijlocăș, a scăpat de impozitarea suplimentară. Împreună cu soția și copiii, se străduia să strângă paiele fără spice de pe lan, hlujanii mărunți de porumb, cosea ciurlani. Le căra în curte, le îngrămădea în scârte. Pregătea, astfel, hrană pentru vite la iarnă.

Dani, împreună cu alți copii, în fiecare noapte pleca călare la păscut caii pe câmp. Animalele flămânde mâncau tot ce era comestibil: ciurlani fragezi, știr, frunze uscate de pe hlujanii de porumb...

Într-o seară, nepotul lui Cavalgi Tanas, Todur, cu trei ani mai mare decât Dani, cam lovit cu leuca în cap, îl ademenise într-un alt loc la păscut caii. Tatăl său, Cavalgi Iorghi, cumpărase de la Dobri ieftin, cu doi ani în urmă, un cal nu de prima tinerețe. Lucra meragiu. Todur îi spuse lui Dani:

– Eu cunosc un loc de porumbiște,

unde se adună mulți băieți cu cai. Acolo porumbul a rodit puțin. Noi facem focul și coacem porumb, iar caii pasc iarbă sau rugumă boabele de pe știuleți.

Dani îl crezu, dar în zădar. Se oprise amîndoi într-o vale cu porumbiște, obișnuită pentru acel an secetos, departe de sat. Nici urme de copii și cai.

Era o noapte senină, dar întunecoasă. Luna încă nu apăruse pe cer. Pe Dani îl cuprinse neliniștea. Înțelese că a fost mințit. Eliberase caii și se culcase alături de Todur în porumbiște, nu departe de drum. Acela adormi repede. Roiuri de țânțari se năpustiră asupra lui Dani. Pesemne la cel de alături și sângele era amar.

După miezul nopții apăru semidiscul lunii. De pe drum se auzi hodorogit de căruță și glasuri de bărbați cu vorbe în limba rusă și sudălmi. Căruța se oprise nu departe de locul unde se afla Dani. El abia răsufli, își auzea numai bătăile inimii sale. Todur sforâia ca un cal cu nărav. Dani îi astupase gura. Acela se trezi, însă Dani îi

făcu semn să tacă.

După un timp căruțașii au plecat și Dani a răsuflat ușurat. Însă, când s-a luminat de zi, a observat că îi lipsește un cal. Jalea și disperarea pusese stăpânire pe sufletul lui. Cum le va lămuri el părinților, că a pierdut calul la păscut? Dar nu peste mult timp în depărtare s-a auzit nechezat de cal. Cel de-al doilea cal, care se afla lângă Dani, i-a răspuns. Peste un timp a apărut calul care dispăruse. De-abia stătea pe picioare. Îi tremura tot corpul. Urme de spumă se zăreau pe spinare. Pesemne a fost înhămat la căruță, în locul altui cal obosit al indivizilor, și mânat până n-a mai putut merge. Animalul s-a întors la locul de unde a fost luat de străini. Dani s-a apropiat de el, i-a cuprins gâtul, i-a netezit botul, exprimându-i compasiunea și, totodată, bucuria că s-a întors la stăpânul său, care de-abia împlinise 12 ani.

Întorcându-se acasă, Dani le povesti părinților aventurile din noaptea trecută. Dobri se mâhnise și se bucurase totodată.

Se mâhnise de cele întâmplate cu calul și se bucurase, că feciorașul se întorsese acasă teafăr.

În familiile de țărani din Bugeac, în timpurile celea zbuciumate, copiii nu erau corcoliți ca acum. Erau deprinși cu munca și aveau responsabilitate pentru acțiunile sale.

Cavalgi Nastica plecase să-și prelungească studiile la Școala Pedagogică din Cahul. Fusese primită în clasa a doua. Învăța foarte bine, deși deseori stătea flămândă.

În zilele de duminică, pe după amiază, femeile din mahala se îngrămădeau la umbră, pe lângă gardul unui gospodar, ca să-și aline sufletele cu vorbe de clacă. Câteodată era prezentă și Cavalgi Anca. O rudă îndepărtată a ei zise:

– Ieri un reprezentant al autorităților din raion a convocat adunarea sovietelor de batraci, de femei și a comsomoliștilor și a vorbit astfel: „La iarnă, posibil, să fie foamete, însă de voi va avea grijă statul, iar

foștii bogați vor pieri de foame". M-am gândit la voi, Anca. Mi-a fost jele de voi la început, dar mai apoi am cugetat altfel. Ați trăit destul de bine până acum. A sosit timpul să suferiți și voi, cum am suferit noi, cei fără de pământ.

Anca s-a întors acasă plângând.

În luna octombrie, subit, s-a stins din viață soția lui Cavalgi Coli, Chița, iar peste o lună, de o boală grea, a decedat și el. În ultimul timp suferea de dureri acute la stomac. Dobri îi înmormântase creștinește, în sicrie.

Axina – nora surorii mai mari a Ancăi, răposata Sofi, împreună cu alte femei din satul vecin, a luat două căldări de grâu dintr-o grămadă de pe loc deschis de la gara feroviară. Avea copil mic, iar soțul, Mitiș, era dus cu forța la muncă în Rusia. A fost prinsă și condamnată la 10 ani de pușcărie. Pe fetiță a crescut-o sora ei.

Iarna, printre primii, au început să moară de foame cei fără de pământ. A murit și ruda îndepărtată a Ancăi. Înaintea

ei a răposat toată familia.

Sătenii își sacrificau vitele, caii pentru mâncare, iar autoritățile continuau să caute grăunțe în casele gospodarilor. Se străduiau să împlinească planul de impozit în natură.

Sandica se întorsese la părinți. Soțul ei, Ilișca, vroia să sacrifice pentru mâncare junca, dăruită la căsătorie și care trebuia să fete peste 5 luni. Nici ca bărbat Ilișca nu prea făcuse față. Aproape doi ani erau căsătoriți, dar Sandica nu rămăsese gravidă. Ea a adus acasă și junca, și toată zestrea.

În gospodăria lui Cavalgi Dobri acum erau două vaci și zece oi. Trebuia mult nutreț pentru a le hrăni. Pentru a economisi hrana, Dobri, încă în luna octombrie, vânduse la Reni unul din cai. Pe al doilea, peste o lună, l-a dat ieftin fiului unchiului său – Cavalgi Tivciu. Dobri înțelegea prea bine, că Tivciu, om sărac, cumpără calul pentru a-l sacrifica. Animalul parcă simțea asta și-i curgeau lacrimile.

Plângea Dani, de-abia își stăpânea lacrimile și Dobri.

Din zi în zi situația se agrava și în familia lui Cavalgi Dobri. Anca pregătea o dată în zi câte o strachină de ciorbă cu o bucată de carne și oleacă de legume, însă lipsea pâinea, dar fără ea nu te simți sătul niciodată.

La începutul anului 1947 autoritățile au început să vândă săracilor și mijlocașilor și să dea gratis celor fără de pământ, rămași în viață, câte 4 kilograme de grăunțe pentru o lună, fiecărui membru de familie. Era inclusă în listă și familia Cavalgi. Din rația mijlocașilor se reținea câte un borcan de un litru de grăunțe pentru gopari. Din grăunțe sătenii făceau crupă la râșniță, dar asta le ajungea doar pe o săptămână-două. De aceea oamenii continuau să moară de foame. A murit fratele mai mare al Ancăi, Demirciu. Au murit Cavalgi Iorghi cu feciorul său, Todur. A murit Cavalgi Tivciu cu toată familia sa, cu excepția uneia din fiice.

Cavalgi Dobri schimbă la Reni cu ofițerii un covor mare de casă, cu ornament de trandafiri și două berze, pe două pâini de secară a câte trei kilograme.

Elevilor la școală se vindea câte 200 grame de pâine neagră. Doi colegi de-ai lui Dani, nepoții președintelui sovietului sătesc, feciorul căruia era directorul brutăriei, îi cedau lui porțiile lor.

În luna februarie 1947 au fost deschise cantine staționare pentru distrofici. Unii din cei internați se însănătoșeau, dar mulți mureau și acolo.

Groparii săpau la marginea cimitirului gropi de 10 metri lungime, trei metri lățime și 2 metri adâncime. În ele erau îngropați morții, aruncați în dezordine, unul peste altul, fără sicrie.

Autoritățile îi obligau pe gospodari să înjuge la căruțe vaci și, când le-a veni rândul, să care la cimitir morții din mahala. Cei cu o singură vacă se asociau unul cu altul și astfel își îndeplineau obligațiunea.

În Yarchiu până atunci oamenilor nici

prin minte nu le trecea că se poate înjuga vacă mulgătoare, sau care va făta în curând. Venise rîndul lui Dobri. În ajun fusese înștiințat, în care case sunt cadavre.

– Tată, ia-mă și pe mine cu tine, – îi zise Dani.

– Fiule, acest lucru nu e pentru ochii tăi. Noaptea vei visa coșmaruri! – i-a răspuns Dobri. Însă Dani nu avea de gând să cedeze.

– Când matale vei încărca morții în căruță, eu voi ține de frâu pe vaci ca să nu fugă. Ele se pot speria de morți și pot fugi.

– Ce timpuri groaznice au sosit, – se gândi Dobri, – un copil de 12 ani judecă ca unul bătrân și nu se teme de morți.

El a pus 11 cadavre în căruță. Le-a acoperit cu o rogojină și s-a așezat alături cu fiul pe o scândură la capătul coșului, cu picioarele în afară. Sosind la cimitir, împreună cu groparii, au aruncat cadavrele în groapa deja plină. Groparii începură să astupe groapa, iar Dobri și Dani s-au pornit spre casă. Jumătate de drum au tăcut

amândoi. Primul vorbi Dani:

– Spune-mi, tată, s-a mai întâmplat cândva în Yarchiu asemenea nenorocire? – întrebă el.

– Nu s-a întâmplat, fiule, – a zis Dobri. – Se auzise că în Ucraina, în anii 1932-1933, a murit de foame foarte multă lume, însă în Bugeac niciodată nu s-a întâmplat așa năpastă. Erau ani secetoși și înainte, dar oamenii aveau rezerve de cereale din anii precedenți. Atunci gospodarii nu se impozitau în natură. Celor săraci băncile le dădeau credite, cu condiția că vor cumpăra porumb cu acești bani. Sosea ajutor din alte județe, unde fusese recoltă bogată.

În sat aproape că n-au mai rămas cai. Au fost sacrificați pentru mâncare. Au fost mâncați toți câinii, toate mățele. Au fost cazuri de canibalism, însă autoritățile ascundeau aceasta de opinia publică.

Doi bătrâni, soț-soție, care locuiau în casa vizavi față de casa lui Dobri, fusese omorâți. Feciorul cu familia sa era plecat în Rusia. Acești oameni în trecut erau

gospodari avuți. În întuneric călăii i-au înjunghiat pe acești sărmani, unde au nimerit, până n-au mai dat semne de viață. Au luat din casă o nimica toată: mașina de cusut, o căldare cu făină de porumb, o oală cu brânză de oi...

Dobri a instalat la ușa din afară încă un zăvor. Seara lua în casă furca. Ținea la îndemână toporul. Pe vaci le înclua în grajd, oile – în tinda casei, unde locuise buneii.

Pe Dani și Zina tata îi însoțea la școală și înapoi. Îi ferea de nenorocire, care putea să se întâmple cu oricine în acea iarnă blestemată. Dispăreau fără urme nu numai copii, dar și oameni tineri. Pe unii îi găseau morți în sat, ori pe drum spre Reni, când se topea omătul. Acea iarnă fusese geroasă și cu mult omăt.

Foametea, canibalismul bântuiau în toată Basarabia, dar era mai cumplită, mai gravă în raioanele de sud și, în primul rând, în Bugeac, mai secetos de obicei.

Nimeni nu cunoștea adevărul, câți

oameni au murit de foame, au dispărut fără urmă în acea perioadă afurisită în Basarabia, inclusiv în Bugeac. Autoritățile sovietice nu duceau evidența acestor fapte.

Caramuc Chirciu încă în luna octombrie se angajase acar la calea ferată și primea bonuri pentru 400 grame de pâine pentru fiecare membru al familiei sale. Cati se aranjase infirmieră la cantina staționară și lua masa acolo. Astfel familia Caramuc iernase mai ușor.

Primăvara fătase vaca lui Dobri, iar peste două luni – junca Sandicăi. Se îmbunătățise, astfel, situația și în familia lui Cavalgi.

X

Dar viața își urma cursul. Sovietul sătesc a alcătuit planul semănatului de primăvară pentru fiecare gospodărie: câte hectare să fie semădate cu orz și câte – cu porumb. Grăunțe de semănat împrumuta statul: 80 kilograme de orz și 40 kilograme de porumb pentru un hectar de pământ.

Cavalgi Dobri semănase toamna două hectare cu secară. Conform planului, primăvara avea de semădat patru hectare cu orz și două hectare cu porumb. Primise 400 kilograme de găunțe, stropite cu otravă contra vătămătorilor în agricultură. Grăunțele aveau un miros respingător.

Dobri, împreună cu Dani, a arat loturile sale cu vacile. Vitele nu erau deprinse să țină brazda. Dani le purta de frâu, iar Dobri ținea plugul. Reușeau să are jumătate de hectar în zi. Dacă lotul de un hectar era departe de sat, înnoptau acolo. Dobri

mulgea vacile și fierbea laptele, amestecându-l cu făină de orz. Asta le era cina. Cosea buruiene comestibile pentru vite și le hrănea din coșul căruței. Nu risca să le lase libere la păscut. Astfel le ferea de primejdia să fie mâncate de lupi. Toată noaptea ardea focul lângă căruță. Odată Dani îl întrebă pe tatăl său:

– Matala nu te temi, tată, că hoții vor veni la foc și, omorându-ne, vor lua vacile?

– Și hoții se tem de noi, după cum și noi – de ei. Oricare se teme să îmble noaptea în câmp, – i-a răspuns tata. Însă coasa și toporul le ținea lângă el, dormea cu vigilență.

Dobri a semănat fiecare hectar cu 60 kilograme de orz și 30 kilograme de porumb. Cu așa normă erau deprinși plugarii din Yarchiu. Astfel economisi 80 kilograme de orz și 20 kilograme de porumb.

Anca a spălat grăunțele de câteva ori cu apă fierbinte, până a dispărut mirosul, le-a pus să se usuce la soare, apoi în

cuptor. Le-a bătut grăunțele de orz în piuă, ca să despartă boabele de coajă, și le-a măcinat la râșniță. Prima oară, în acest răstimp de câteva luni, gospodina a copt în cuptor pâine veritabilă din făină de orz. Prima oară, cu toții în familie, au mâncat pâine pe săturate.

În Yarchiu câțiva gospodari mai aveau cai. Boi n-avea nimeni. Dobri și încă doi-trei gospodari aveau două vaci. Aceștia își arase ogorul la timp. În oarecare măsură se isprăviseră cu aratul și acei cu o singură vacă, meșterind un jug respectiv. Ceilalți săteni se străduiau să semene măcar un hectar, prelucrând lotul cu hârlețul sau cu sapa. Însă mulți dintre cei săraci cheltuiau grăunțele de semănat pentru mâncare. Mulți se otrăveau, cu urmări grave. Erau și cazuri de deces.

Cu sosirea primăverii în vii era mult lucru. În vara secetoasă și iarna geroasă, vița-de-vie ori se uscaseră, ori degeraseră. Butucii trebuiau curățiți cu atenție și multă măiestrie. Pe vița sănătoasă trebuiau lăsați

mai mulți muguri, pe când cea înghețată trebuia tăiată complet. Acest lucru Dobri nu-l încredința nimănui, îl făcea numai singur.

Sandica sădea între rândurile de butuci ceapă și usturoi, strângea vițele tăiate și le grămădea la marginea viei. Seara le încărcau în căruță și le duceau acasă, pentru a le folosi iarna la încălzirea sobei.

După iarna cu mult omăt și primăvara ploioasă, plugarii sperau, că anul va fi cu belșug, dar nu prea se bucurau. Impozitul mare în cereale, cu care au fost împovărați și datoria de a întoarce împrumutul de orz și porumb pentru semânțe, din nou îi putea lăsa pe săteni fără pâine.

În Yarchiu, în casa preoților, a fost deschisă o casă de copii orfani în vârsta de sub 14 ani. Educatorii vorbeau numai în limba rusă. În satul moldovenesc vecin era încă o casă de copii cu educatori moldoveni. Părinții acestor copii ori muriseră de foame, ori dispăruseră, abandonându-i.

Cavalgi Dobri, cu copiii, iarăși, de dimineață până-n noapte, se afla în câmp ori la vie. Prășeau lanul semănat cu porumb, prășeau via, legau vița de haragi. Semănav printre rânduri semințe de castraveți, de pepeni verzi și galbeni, răsădeau pătlăgele, ardei dulci și iuți. În zilele însorite, Dobri cosea iarbă în luncă, iar copiii greblau locul cosit, întorceau brazda dintr-o parte pe alta, ca să se usuce la soare. Seara o încărcau în căruță și o cărau acasă. Pregăteau hrană pentru vite la iarnă.

Sandica cu multă sărguință și iscusință făcea orice lucru în câmp, în vie, acasă. Îi trecuse scârba de după divorț. Arăta ca o fată mare.

Când a început să se coacă strugurii, pepenii la vie, Dobri l-a trimis pe Dani să păzească via. În fiecare noapte, de seară și până dimineața stătea și el la vie. Îi aducea fiului mâncare caldă. Ziua Dani se alimenta cu castraveți, roșii, pepeni verzi și galbeni, cu poamă-trufanda. Își revenise repede

după foamete. La început îi era frică, dar s-a deprins repede cu singurătatea. Din când în când îl vizita și paznicul.

Acest paznic mânca țistari. Câteodată îi prăjea pe o bucată de tinichea la cotlonul de lângă bordeiul lui Dani. Dar de multe ori Dani nu-i permitea să facă asta, întrucât, mult timp în jur se păstra un miros greșos. Dani simțea antipatie față de acest om. Îi părea că și el seamănă cu un țistar.

Peste un timp au început să apară copii și la alte vii. Au apărut doi vecini în via de alături: un băiat de vârsta lui Dani și o fetiță de 14 ani. Erau verișori și deprinși să fie mai mult împreună. Pe fată o chema Sonea. Era frumoșică, semăna cu un boboc de trandafir, care în curând se va desface. Mama băiatului murise cu câțiva ani în urmă și acum el trăia cu tatăl său și cu fratele – flăcău, soră-sa fiind măritată. Pesemne de aceea se ținea ca scaiul de fată.

Dani părea mai mare, comparativ cu anii săi. Fetei îi plăcea de el. Ba se apropia,

pe neașteptate, din spate și-i acoperea ochii cu palmele, ba, chipurile întâmplător, se ciocnea cu dânsul. Dani îi simțea, de fiecare dată, mânilor moi, corpul ei cald, sâni rotunji și fragezi și inima ei se zbătea ca o păsărică. I se trezea dorința de a se juca cu ea: a-i mângâia sânișorii, a băga mâna sub fustiță, mai sus de genunchi...

Dani nicicum nu-și putea realiza intenția, deoarece băiatul era tot timpul alături. Astfel și Sonei îi trecea gustul de a-i permite să facă ce dorește.

Sosi vremea secerișului și treieratului. Două hectare de pământ, semănat de către Dobri cu secară, n-au rodit. Secara din anul trecut n-a fost bună de folosit la semănat, dar autoritățile îl obligase. O parte nici nu răsărise, iar cealaltă – degerase.

Din loturile semănat cu orz, Dobri a obținut câte 12 centnere la hectar – în total 4800 kilograme. Achitându-și impozitul de 2 tone și întorcând sămânța împrumutată, lui Dobri i-au mai rămas 2480 kilograme de

orz, care nu prea se potrivea pentru copt pâine. În Yarchiu nu aveai cu cine să schimbi orzul pe grâu, iar la piețele din Reni și Bolgrad grâul costa de 2-3 ori mai mult decât orzul.

Melin Grigori Petrovici îl ajutase pe Cavalgi Dobri să schimbe 6 saci cu orz pe 2 saci cu făină de grâu. Acuma în familia Cavalgi se cocea uneori pâine albă din făină de grâu, dar mai des Anca amesteca făina de grâu cu cea de porumb. Însă și așa pâine le părea tuturor destul de gustoasă. După foamea suferită, pentru săteni mai gustoasă decât pâinea altă mâncare nu exista.

Dani s-a întors acasă după culesul viei. Dobri umplu 5 butoaie cu vin. Trei butoaie le-a pus în beci, iar două – lângă perete în odaia casei unde locuise bunicii. Zidise alături încă un perete, ca nimeni să nu se priceapă unde se află ele. Oficialităților le-a declarat că are doar 1000 litri de vin. Pentru vin gospodarii erau obligați să plătească impozit mare în bani.

XI

Autoritățile au împrumutat țăranilor pentru semănat grâu de toamnă. Cavalgi Dobri semănase numai trei hectare, fiindcă avea îndoieli, că sămănăturile nu vor rezista iarna la ger. Sătenii erau deprinși să semene grâu de primăvară.

În Yarchiu a fost organizat primul colhoz cu numele „Novaia jizni” (Viață nouă). Președinte a devenit Savcenco Andrei Andreevici – ucrainean, participant la război. Era căsătorit cu o femeie, care, după cum se zvonea în sat, fusese dusă cu forța de către nemți la lucru în Germania. Însă nu semăna ea cu femeiea care ar fi lucrat din greu. Palmele, degetele ei erau moi ca vata. Era o femeie blondă, rumenă, corpolentă și cochetă. Fusese numită bibliotecară în sat. Cîrmuirea colhozului se instalase în casa lui Tucan Evgeni – fostul primar. S-a creat stație de mașini și tractoare (SMT), care deservea cu tehnică

agricolă încă cinci colhozuri din satele vecine cu Yarchiu. Director al SMT-ului a fost numit Velihov Aleksei Nicolaevici.

În colhoz s-au înscris, în primul rând, familiile sărace, care nu aveau ce pierde, și câțiva gospodari dintre cei mijlocași. Pe culaci în colhoz nu-i primeau, însă pământurile lor de cernoziom erau luate la colhoz, iar lor le compensau cu loturi în locurile nisipoase sau lutoase. Cavalgi Dobri, ca și alți gospodari buni, refuzase să se înscrie în colhoz.

Toamna tractoriștii au ieșit la arat pământul colhozului. Unii din ei erau veniți din alte localități. Erau și tractoriști din sat, care făcuse cursuri în raion: feciorul lui Caraman Dimitri – Coli, feciorul președintelui sovietului sătesc – Meragi Mealciu și Jenioglu Iorghi. Au fost scoși pe câmp colhoznicii, elevii în frunte cu învățătorii. Purtau lozinci roșii cu înscripția: TRĂIASCĂ TOVARĂȘUL STALIN – TATĂL TUTUROR POPOARELOR! TRĂIASCĂ UNIUNEA SOVIETICĂ!

Tractoriștii trăgeau primele brazde. Muzicanții cântau melodii de horă. Toți dansau, iar cineaștii filmau acest „entuziasm”...

Dani și Zina mergeau în clasa a 6-a. Învățător de matematică era Ianicov Stepan Borisovici, de etnie bulgară. Absolvise Liceul Teoretic din Bolgrad. A luptat în componența armatei române contra ungarilor. S-a adresat cu rugămintea de a fi înrolat în armata roșie. A fost acceptat. Pierzând două degete de la mâna dreaptă, a fost demobilizat. Era matematician priceput și bun la suflet. Dani era pasionat de lecțiile lui. Și Stepan Borisovici îl considera pe Dani cel mai bun elev la lecțiile de matematică.

După absolvirea clasei a 6-a, Zina era deja fată de 16 ani și se hotărî să prelungească studiile la Școala Pedagogică din Cahul. Din cauza lipsei de abiturienți, în acești ani acolo primeau și elevi cu 6 clase. Îl rugă pe Dani să plece împreună, dar el n-a fost de acord. Deprins să fie considerat

cel mai bun elev în clasă, el nu dorea să devină elev obișnuit printre acei, care au absolvit 7 clase.

Anul 1948 a fost unul cu belșug. Pe pământurile cu cernoziom ale colhozului, arate cu tractorul, s-a strâns mai multă roadă de pe un hectar, în comparație cu gospodăriile private. Achitând impozitul la stat și răsplătindu-se cu stația de mașini și tractoare, colhoznicilor li s-a distribuit câte un kilogram și jumătate de grăunțe pentru o zi-muncă. Mai mult câștigaseră lucrătorii cârmuirii, brigadierii. Pe colhoznicii de rând îi cuprinsese disperarea, mai ales familiile cu mulți copii. Grăunțele primite de-abia puteau să le ajungă pentru mâncare familiei, dar nu numai cu pâine e sătul omul. Cu ce să hrănească el păsările din curte pentru a avea câteva ouă în casă și o zeamă de găină în zilele de duminică.

Nu era mai ușoară nici viața în gospodăriile private. Țăranii erau împovărați din nou cu impozit mare în natură. Iarși erau închiși capii familiilor de

culaci. Averele, casele lor erau confiscate, iar femeile, copiii rămăneau în stradă. Unii plecau la neamurile din satele de găgăuzi din Ucraina, alții – în satele nemților basarabeni, rămase pustii, stăpânii fiind evacuați în Germania de către armata germană. Acolo majoritatea caselor bogate, construite gospodărește în tradiția nemțească, deja erau ocupate de ucraineni, aduși din satele lor sărace.

Adesea, în timpul nopții, cineva afixa pe pereții din afară ai clădirii cârmuirii foi volante cu următorul conținut: „Ucideți-l pe președintele colhozului, pe nevasta lui, pe angajații cârmuirii! Demonstrați bolșevicilor că nu vă place viața nouă!”

A doua zi comisarii din raion îi arestau pe câțiva gospodari și-i impuneau, prin metodele lor, să recunoască că cineva din ei a scris foile volante. Însă ele apăreau din nou, cu alt conținut, dar cu același stil. Comisarii își dădeau seama, că nu țărani le scriau, și-i eliberau pe cei arestați.

Sandica s-a măritat a doua oară cu un

vădud tânăr fără de copii – Solac Petrașcu. A luat cu dânsa vaca și din zestrea, ce nu s-a vândut pe vremea foametei. Petrașcu lucra ca docher la portul din Reni și câștiga bine.

Nastica a absolvit cu succes Școala Pedagogică din Cahul și s-a căsătorit cu un coleg de clasă, Ianciu Petri. Era un tânăr simpatic, zvelt, cult și deștept. El a fost numit director la o școală de 7 clase dintr-un sat, nu departe de oraș. Nastica devenise cea mai bună învățătoare a claselor primare din raion.

În Yarchiu biserica a fost închisă încă în luna august 1944, odată cu instalarea din nou a puterii sovietice. De aceea nimeni nu se cununa, nu erau botezați pruncii. Cârmuirea colhozului făcu în biserică depozit de cereale.

În sat a fost organizat încă un colhoz – „Zavetâ Ilicia”(Poruncile lui Ilici). Președinte a fost numit un rus – Trofimov Ivan Macarovici. Nevasta lui, Ecaterina Nicolaevna, era învățătoare de limba și

literatura rusă. Aveau un fecior de 17 ani. Îl chema Șura. Cânta bine din armonică.

Cavalgi Dobri n-a vrut să se înscrie nici în acest colhoz. Acum s-a asociat cu ginerele mai mare, cu Chirciu, care avea o vacă, și împreună își lucrau pământurile.

La școală s-a început un nou an de studii. Dani învăța în clasa 7-a. Stepan Borisovici a fost numit director într-o școală din alt sat și în locul lui a venit o învățătoare tânără – fată frumoasă și plăcută, Malai Valentina Petrovna. Absolvisese recent Institutul de Învățători de doi ani din Tiraspol. Nu avea practică de lucru cu elevii și cunoștea superficial matematica. După Stepan Borisovici acest neajuns al ei era foarte bătător la ochi.

Lecțiile de matematică erau plictisitoare. Învățătoarea demonstra teoremele, folosindu-se de manual. Dani învăța temele acasă de sine stătător, rezolva problemele și exercițiile din carte.

La o lecție de algebră Valentina Petrovna a chemat la tablă un elev. A scris

pe scurt datele problemei și împreună cu elevul au rezolvat problema, însă răspunsul n-a coincis cu cel din manual.

– Probabil, când s-a tipărit cartea, s-a strecurat o greșală, – cu glas nesigur a declarat învățătoarea.

– În carte răspunsul e corect, dar Dumneavoastră ați rezolvat greșit problema, – a spus de pe loc Dani.

Învățătoarea s-a fâsticit, clasa tăcea, se auzea doar răsuflarea agitată a Valentinei Petrovna. Fără a-și cere voie, Dani s-a apropiat de tablă și a corectat greșelile admise de învățătoare. Răspunsul a coincis cu cel din manual. Valentina Petrovna s-a înălbit la față, dar și-a revenit repede și a zis:

– Elevi, iertați-mă, copiați în caietele voastre varianta rezolvată de Cavalgi.

De-atunci relațiile dintre învățătoare și Cavalgi Dani erau tensionate. Valentina Petrovna se pregătea mai mult către lecții. Ea rezolva problemele și exercițiile acasă și numai cele cu răspunsuri ca în carte erau

rezolvate în clasă. Problemele mai complicate i le propunea lui Cavalgi, dar el întotdeauna se isprăvea de minune de unul singur și primea numai note de „5”.

La școală fusese organizate cercuri de activitate artistică, de secții sportive.

...În acești ani haite de lupi hoinăreau în jurul satului. Atacau stânele, răpeau oi din turmele colhozurilor și ale gospodarilor privați. Erau cazuri când intrau și în sat.

Într-o zi repetiția la școală s-a prelungit până noaptea târziu. Dani mai întâi a petrecut-o până acasă pe o colegă de clasă, care locuia în mahalaua de pe deal. Își luă rămas bun și se porni spre casa sa, așezată la poalele pantei opuse. Liniștit cobora în vale. Nu departe de locul unde se afla el, lătrau neobișnuit câinii, de parcă o groază îi neliniștea. Dani se hotârâ să rupă o creangă dintr-un copac de lângă gardul unui sătean, pentru a se apăra de câini, însă un hârâit înspăimântător i-a pus pe fugă, hălălăind. „Lupii”, – s-a neliniștit Dani. Imediat a cotit spre o casă, situată pe o ridicătură, și s-a

oprit pe prispă, în fața ușii. Casa aparținea unei familii de săraci. În curte nu era câine. Stăpânii casei deja se culcase. Din capătul opus al casei se auzeau ciocănituri, de parcă cineva, urcând dealul, lovea cu bățul pământul înghețat. Dani s-a deplasat înspre capătul casei, ca să se convingă că, întradevăr, un om merge pe drum, dar auzi cum cineva rupe gardul de stuf. „Cineva se străduie să facă o gaură în gard și să intre în curte”, – îl sugeră un gând. Acuma Dani nu mai avea nici o îndoială că acest cineva era un lup. El știa că lupul flămând, simțind jertfa, clănțânește cu dinții. Dani s-a întors repede lângă ușă. Lupul încetă să rupă gardul și intră în curte prin partea cealaltă a casei, pe unde intrase mai înainte și el. Cu toată puterea, Dani a început să bată în ușa casei. Pesemne acest zgomot l-a speriat pe lup și de aceea nu s-a aruncat imediat asupra lui. Se opri la câțiva pași de Dani și se așeză pe labele din urmă, iar ochii îi străluceau ca două stele.

– Deschideți, vă rog ușa, lupu-i în

curte, – răcnea Dani, prelungind să bată în uşă.

Stăpânul casei a deschis uşa şi Dani a intrat imediat în tindă, răsuflând uşurat. Acum nu-l mai ameninţa primejdia de a nimeri în ghearele şi colţii fiarei flămânde. Stăpânul l-a invitat în cameră şi a aprins lampa cu gaz. Lupul, văzând lumina prin geam, a mai aşteptat un pic şi a dispărut în întuneric.

Fiind oameni ospitalieri, stăpânii i-au propus lui Dani să înnopteze în casa lor, însă el n-a vrut. Acasă îl aşteptau părinţii şi se nelinişteau din cauza lipsei fiului. Afară se făcuse linişte. Cu speranţa că lupii au plecat din mahala, Dani a mulţumit stăpânilor, şi-a luat rămas bun şi a ieşit afară. Răsărise luna şi se puteau desluşi împrejurimile. Satul dormea. Pe uliţă nu era ţipenie de om. Dani păşea cu vigilenţă spre casă, care nu era prea departe. Pe partea stângă a uliţei trăia un bun gospodar. Avea curtea înconjurată cu gard din scânduri. În ogradă avea un ocol, unde

ținea oile ziua, hrănindu-le cu hlujani, iar noaptea le închidea în șopron. Evident, în ocol se păstrase miros de oi. Dani observă că prin ocol umblă lupii, mirosind hlujanii goi. O luă la fugă, cât îl țineau picioarele. Auzi cum lupii, unul după altul, sar gardul și se iau după dânsul.

Dani nu avea timp să se uite înapoi. El se străduia să fugă cât mai repede, numai prin asta el își vedea salvarea. Auzise de la părinți, că lupii îl atacă pe om atunci, când el cade. El ajunsese teafăr la poarta casei sale și intră repede în curte. Câinele lor, Ghiugiuc, lătra din răspuțeri, străduindu-se să rupă lanțul. Lupii nu îndrăzniră să intre în curte.

Dani, cu fața albă ca varul, povesti părinților ce năpastă l-a păscut în această noapte. Mamă-sa a făcut de trei ori semnul crucii deasupra lui, apoi – în fața icoanei și a aprins candela.

Nu departe de casa lui Cavalgi Dobri, la poalele dealului, un cioban ținea în ocol în curte oile sale și ale neamurilor apropiate.

Dimineața, toată mahalaua află că în acea noapte lupii au răpit din turmă cinci oi.

* * *

În fiecare sâmbătă și duminică seara, la club se organizau dansuri. Cânta din armonică Șura Trofimov. Se adunau tinerii specialiști ai stației de mașini și tractoare, învățătoarele nemăritate, flăcăii și fetele de măritat din sat, cu studii de 4-7 clase.

De fiecare dată era prezentă și Rita Albertovna – soția președintelui de colhoz, Savcenko Andrei Andreevici.

Această femeie avea un comportament indecent. În timpul dansului își lipea sânii ei mari de pieptul flăcăilor, iar obrazul – de obrazul partenerului, șoptindu-i la ureche cuvinte rușinoase despre fanteziile sale. În sat despre ea se răspândeau diferite vorbe: că avea relații amoroase cu mulți bărbați tineri, chiar și cu flăcăi, cu oricine. Soțul, ocupat cu treburile gospodăriei colective, poate nu știa despre aventurile soției, ori nu era în stare să-i stea în cale.

Vorbind mai pe scurt, morala în acei ani, coborâse la cel mai jos nivel. După foamete multe femei au rămas văduve. Au murit mai mulți bărbați și băieți decât femei și fete. Dar relațiile amoroase la întâmplare deseori se terminau cu diferite boli venerice. Câțiva bărbați, flăcăi, femei văduve se îmbolnăviseră de sifilis. Beția, fumatul, chiar și printre tineri și adolescenți, erau un fenomen obișnuit.

Sărbătorile creștine erau interzise. În zilele de Paști, inclusiv în prima zi de duminică, colhoznicii erau forțați să iasă la lucru. În școli, la grădinițe de copii se propaga ateismul.

În așa împrejurări se răspândeau diferite zvonuri, chipurile, după miezul nopții necuratul hoinărea prin sat. Se vorbea că bărbații chercheliți duc în spate o femeie cu fața neagră, într-o cămașă albă și lungă, cu unghii lungi și ascuțite. Ea călătorea astfel până la următoarea uliță, apoi dispărea fără urme.

Într-o noapte aceasta s-a întâmplat cu

un văduv tânăr, dar bărbat curajos. El a apucat-o pe drăcoaică de mâni și a aruncat-o peste cap. A cunoscut-o. Era fiica văduvă a vrăjitoarei – Dispina.

– Te implor, – a zis „drăcoaică”, – nu spune nimănui nimic despre această întâmplare. Fă cu mine ce-ți dorește inima, dar să taci!

Inima bărbatului curajos nu era făcută din piatră. Rămânând văduv, el demult nu mai gustase din fructul interzis. Vorba cea: „Ochiul vede, inima cere”. Însă el a vorbit așa:

– Pentru ce-mi trebuiești tu mie așa de murdară, cu fața și mâinile vopsite cu funingine, cu părul încâlcit, cu ungiile lungi și ascuțite – adevărată drăcoaică!

– Mama nu-i acasă, se va întoarce mâine. Eu mă voi spăla repezitor, mă voi pieptăna, îmi voi tăia unghiile și voi fi femeie îngrijită. Hai cu mine, nu vei regreta...

Toată noaptea bărbatul s-a desfătat cu femeia dornică de aventuri și în bună

dispoziție s-a întors acasă.

După această noapte „drăcoaica” dispăru din sat, iar bărbatul cu mare satisfacție se desfăta cu fiica vrăjitoarei. Acum ea arăta ca o femeie îngrijită și satisfăcută. Bărbatului îi plăcea să se distreze cu ea și doar atât. S-o ia de soție pe „drăcoaică” nu intra în planurile lui.

XII

Sosi anul 1949. Dani a absolvit școala secundară de 7 clase numai cu note foarte bune. Însă pentru multe familii din satul Yarchiu acest an fusese blestemat.

În noaptea de 6 spre 7 iulie au sosit câteva camioane cu militari. Toți simțeau că în noaptea aceasta se va întâmpla o nenorocire, ca cea din anul 1941. Dimineața s-a aflat că au fost deportate 21 de familii, printre ele – și familia lui Grozdev Vani: soția Nadi și fiicele Natalia de 16 ani, Varvara de 14, Veronica de 12 ani. Această neomenie era motivată prin faptul că, chipurile, familiile deportate erau contra puterii sovietice, pricinuiau pagube noului sistem. Ce rău putea face puterii sovietice Grozdev Nadi cu fiicele sale? Lucra ca servitoare la școală, pentru câteva ruble făcea curat în casele învățătorilor ca să aibă cu ce hrăni și îmbrăca fiicele

minore.

Natalia era elevă eminentă. Absolvise clasa a 8-a în școala medie din satul vecin numai cu note de „5”. Când învăța în clasa a 7-a în Yarchiu, la olimpiada raională a primit diplomă de gradul întâi pentru cele mai bune cunoștințe în domeniul limbii și literaturii ruse. Foarte frumos și expresiv declamase poezia „Borodino” a lui Mihail Lermontov.

Nu plugarii, buni gospodari, aduceau pagubă puterii sovietice, ci regimul represiv, creat de Iosif Stalin, nu-i suferea pe plugarii pricepuți și sânguincioși.

...În luna mai, întâi Sandica și apoi Nastica născură câte o fetiță. Le numise Mașu, respectiv, Georgeta.

Sandica și Petrașcu și-au botezat fetița, în taină, în biserica din orașul Reni. Georgeta a rămas nebotezată. Învățătorii erau eliberați din funcție, dacă-și botezau copiii.

În Yarchiu a fost organizat al treilea colhoz – „Svetlâi Puti” (Calea luminoasă).

Președinte devenise un bărbat tânăr din sat – Saaroglu Costi. În anul 1930 absolvise școala primară de 4 clase. Învățase bine. Era un om respectat în sat.

Acum toți gospodarii privați au fost obligați să intre în colhoz. S-a înscris și Cavalgi Dobri. A dat colhozului pământurile, via, căruța, plugul nou de fier, alt inventar agricol, linul, butoaiele, 5 oi. A fost inclus în brigada care era cu sediul în casa lui Azuoglu Iorghî, arestat și răsculăcit în toamna anului 1946.

Dobri încărungi în câteva zile. Arăta mai în vârstă pentru anii săi. Averea, acumulată cu multă sânguință și pricepere toată viața sa, s-a spulberat într-o clipă. Gospodar, respectat în sat, acum se simțea mai rău decât un argat.

Argatul, angajându-se la un gospodar, știa câți bani, ce cantitate de grăunțe, alte produse agricole va câștiga la urmă. În colhoz lucrătorul acumula „trudozile” (zile-muncă). Ce va câștiga la toamnă pentru o zi-muncă numai Dumnezeu putea să știe.

– Grele zile mă așteaptă, – se gândea cu disperare Dobri.

Dani s-a dus la studii în Școala Pedagogică din Cahul, pe care nu demult o absolvise soră-sa Nastica și unde învăța în anul doi Zina. Primea bursă în sumă de 150 ruble pe lună. În acești ani cu 150 de ruble era imposibil să exiști. Pâinea se vindea numai pe bonuri. O chiflă albă de 100 grame, care se vindea liber, costa 5 ruble.

Administrația școlii nu dădea banii în mâna elevilor. Era deschisă o cantină și pe banii tuturor elevilor se cumpărau produse și se pregătea mâncare pentru toți. Dimineața erau serviți cu un pahar de ceai și 200 grame de pâine neagră. La amiază – o farfurie de ciorbă fără carne, în care pluteau câteva boabe de fasole și două-trei bucăți de cartofi și 200 grame de pâine neagră. Seara se repeta porția de dimineață.

Colhoznicii de rând nu aveau bani pentru a-și ajuta copiii. Dani și Zina, o dată în lună, luau de acasă câte o trăistuță cu

pesmeți și 2-3 kilograme de brânză de vaci cu cheag, coaptă în cuptor, pentru ca să se păstreze mai mult.

În acești ani la Școala Pedagogică din Cahul lucrau mulți pedagogi talentați și competenți.

Printre ei era și o găgăuzcă – Crețu Zinaida Ivanovna, care absolvise Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași. Primul semestru Dani îl terminase numai cu note de „5”, devenind, astfel, primul elev eminent din ziua fondării școlii pedagogice. Primea bursă mărită cu 25 procente, adică suplimentar 37 ruble 50 copeici. Acești bani el îi primea la mână.

În Yarchiu se crease un birou politic, care avea în subordine încă 5 sate, deservite de aceeași stație de mașini și tractoare. Șeful biroului era Grișcenco Nikita Kuzmici. Se îmbrăca în haine semimilitare, o tunică încinsă cu curea lată din piele, de care era fixat tocul unui pistol.

O dată în săptămână apărea un ziar, „Octombrie Roșu”, în limbile rusă și

moldovenească. Redactor era Toduroglu Costi.

Biroului politic trebuia să organizeze lucrul de agitație și propagandă printre colhoznici a vieții fericite sub conducerea geniului omenirii Iosif Vissarionovici Stalin și să curme provocațiile din partea dușmanilor vieții noi. Evident, astfel de dușmani în realitate nu existau. De aceea erau pedepsiți oameni nevinovați. Trebuia cumva demonstrată eficacitatea activității biroului politic.

Foile volante continuau să apară în sat, iar autorii încă nu erau descoperiți.

În statutul colhozului se prevedea dreptul membrilor lui de a avea jumătate de hectar de pământ pe lângă casă, o vacă cu vițel, o scroafă cu porci, 5 oi cu miei și păsări câte vei dori. În anii cu belșug, colhoznicii primeau câte 2 kilograme de grăunțe pentru o zi-muncă. Unul sârguincios putea acumula pe an 250-300 zile-muncă. Soțul cu soția, deci, puteau primi pentru munca lor 1000-1200

kilograme de grăunțe. Cu ce ar fi putut ei hrăni vitele, păsările?

Acuma Cavalgi Dobri și Anca arau toată curtea. Semănau porumb, cartofi, fasole, castraveți, pepeni, transplantau răsadul de roșii și ardei. De jur-împrejur sădise puieti fructiferi, iar pe partea de sus a curții, pe pantă – viță-de-vie.

Fiecare colhoznic era dator să dea la stat 100 litri de lapte, 50 kilograme de carne, jumătate de kilogram de lână de la o oaie și 150 de ouă de găină.

Dacă cineva era prins, aducând de la câmp pentru copii câțiva struguri sau câțiva știuleți de porumb în lapte, i se anulau 10 zile-muncă, iar strugurii, știuleții de porumb erau opriți. Pentru un sac de porumb, luat din grămadă, omul era condamnat la 5 ani pușcărie.

Așa se realiza viața nouă în Bugeac, sub conducerea tovarășului Stalin – tatăl popoarelor lumii.

Treceau anii. Încet-încet oamenii se deprindeau cu viața nouă. Copiii mergeau

la școală. Se duceau să-și prelungească studiile la colegii, la institute sau universități. În colhozuri apăreau specialiști băștinași.

În anul 1950 au început să-i ia în armată și pe tinerii găgăuzi, mai întâi pe cei cu studii, cel puțin, de 7 clase. Până atunci tinerii găgăuzi erau luați doar la cursuri de pe lângă fabrici și uzine (FZO) și apoi lucrau ca muncitori la uzine, ori în calitate de mineri.

XIII

În luna august a anului 1951 s-a întors din pușcărie Azuoglu Iorghii. Trecuse 5 ani de când fusese dus din sat. De regulă, cei din familiile avute, arestați pentru evaziune fiscală în natură, erau condamnați la 10 ani de detenție cu regim sever. De ce oare Azuoglu a fost condamnat doar la 5 ani?

În pușcăria din orașul Cahul anchetatorul lui era un bărbat sub 60 de ani, cu trăsături de intelectual – Ivanov Piotr Petrovici. Fusese participant la Primul Război Mondial și la Războiul Civil din Rusia. Cum de nu căzuse el sub tăvălugul represiunilor staliniste din perioada anilor 30, era greu de înțeles.

– De ce te-ai împotrivit autorităților sovietice din sat, de ce te-ai eschivat să achiți benevol impozitul în cereale? – l-a întrebat anchetatorul.

– Eu n-am avut datorii la stat privitor la

impozitul în natură. Eu n-am fost de acord să duc suplimentar 2500 kilograme de grăunțe la stat, în locul celora, care nu și-au împlinit datoria. Eu nu m-am împotrivit autorităților sovietice, nu m-am ocupat cu politica în timpul românilor. În Primul Război Mondial am luptat pentru Rusia, – a răspuns Azuoglu Iorghi.

– Tu ai luptat pentru țară, nu pentru Rusia, – l-a corectat anchetatorul.

– Cum puteam eu, plugar găgăuz, să știu că în acel război țara și Rusia nu erau împreună, – a zis Iorghi. – Eu mi-am făcut datoria ca un adevărat soldat. Pentru vitejie am fost decorat cu crucea „Sfântul Gheorghe”.

Anchetatorul a notat ceva pe agenda sa și a prelungit interogarea:

– Țineai mulți argați, erai exploatare!

– Eu plăteam mai mult argaților mei în comparație cu alți gospodari. Când se întorseseră românii în 1941 și-i obligase pe cei fără de pământ să plătească mulți bani celor bogați, pentru că se folosiseră de

pământurile și vitele lor, eu îi iertasem pe acei, care îmi erau datori, – așa i-a răspuns Azuoglu Iorghi anchetatorului. Acela din nou a notat ceva pe agenda sa.

Majoritatea martorilor au confirmat răspunsurile lui Azuoglu. Insul, care denunțase oficialităților unde se află gropile cu grăunțe, dispăruse la foamete. Nimeni nu știa unde se pierduse.

Pare ciudat acest fapt, dar Azuoglu Iorghi îi plăcuse anchetatorului cu trăsături de intelectual. Poate de aceea, că luptase vitejește în Primul Război Mondial și fusese decorat cu crucea „Sfântul Gheorghe”, poate de aceea, că părea un om original, dar „vina” lui fusese calificată cu un articol mai blând din codul penal. De aceea el fusese condamnat la 5 ani de detenție cu regim sever.

Acuma Azuoglu Iorghi arăta cu mult mai bătrân, în comparație cu anii săi. Părul i se înălbise, vedea rău și rămase doar cu câțiva dinți în gură. Acest om voinic, lat în spete și mândru, acuma semăna cu un

stejar uscat.

Cârmuirea colhozului i-a permis lui Azuoglu Iorgi să locuiască într-o odăiță în casa, care cândva îi aparținea. Cineva i-a adus un așternut vechi, o pernă și o plapumă pentru a avea pe ce dormi. Mulgătoarele îl serveau, pe ascuns, cu o cană de lapte, vecinele îi aduceau o strachină de ciorbă. Așa își trăia ultimii săi ani acest, cândva om darnic. Câteodată îl vizita Cavalgi Dobri. Venea cu o sticlă de vin, cu câteva felii de brânză, de pâine. Dobri îi povestea cum, într-o clipă, a fost lipsit de tot ce agonisise în toată viața lui, îl întreba pe Iorgi cum a trăit în cei 5 ani de detenție. Iorgi ocolea răspunsul la această întrebare. Fie că nu vroia să-și amintească de viața sa amară în lagărele siberiene, fie puse semnătura că nu va vorbi nimănui de regimul antiuman din lagăre.

Președinte al sovietului sătesc devenise Caraman Dimitri – unul din cei care se refugiase cu armata roșie în 1941. El învățase câteva clase în școala rusească

la începutul secolului. În anii 1941-1946 lucrase într-una din minele siberiene. Multe văzuse, suferise în viață și se bucura de respect în sat.

Caramuc Chirciu a făcut 6 luni de cursuri la Odesa și a devenit funcționar de gardă la stația de cale ferată. Era bine plătit. Cu Cati se împăca bine. Fiica sa, Mașu, era elevă în clasa a 3-a și învăța foarte bine.

* * *

Dani era de-acum în anul trei. Citea multe cărți, în primul rând, literatura clasică rusă și sovietică: poeziile lui Aleksandr Pușkin și Mihail Lermontov; romanele lui Lev și Alexei Tolstoi, Ivan Gonțearov, Ivan Turghenev, Mihail Șolohov; povestirile lui Aleksandr Kuprin; creațiile altor autori vestiți.

În acești ani operele clasicilor români: poeziile lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Octavian Goga, Gheorghe Coșbuc; proza lui Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Constantin Stere, Camil Petrescu

nu se studiau în școli și universități. Erau considerați autori burghezi români. Creațiile autorilor moldoveni nu-i trezeau interes. Soră-sa, Nastica, păstrase câteva cărți românești din anii de studii la Școala Normală Eparhială de Fete din Chișinău: un volum de poezii al lui Mihai Eminescu, romanul „Ion” de Liviu Rebreanu. Dani le citea pe ascuns și, deci, era cunoscut, într-o măsură oarecare, și cu literatura clasică română. Acum el era pasionat nu numai de matematică, dar, în aceeași măsură, și de literatură.

Dani, deja un tânăr de 18 ani, o plăcuse pe o colegă de școală, frumoasa Sorina Volontir, care învăța în anul doi. Arăta ca un trandafir înflorit. Ea demult îi trezea sentimente alese, însă acum, întorcându-se din vacanță la 30 august, nu mai putea să nu-i destăinuie amorul ce-i purta. Era îmbrăcată într-o rochiță albastră, de sub care se descopereau picioarele ei bronzate și plăcute. Fața ei bronzată de formă ovală, cu ochii căprui și părul

castaniu, împletit în două gățe lungi, talia subțire și sânii plini, o făceau foarte ademenitoare. Dani o privi cu alți ochi și inima începu să-i bată așa, de parcă vroia să sară din piept.

Sorina stătea de vorbă cu două colege, le povestea ceva și râdea dulce și molipsitor, că Dani n-a putut să nu se apropie de ea.

– Bună ziuă, dragi colegi, cu atâta pasiune conversați și așa de molipsitor râdeți, că nu m-am putut stăpâni să nu mă apropiu de voi, – se adresă el fetelor.

Ochii lui Dani și ai Sorinei se întâlniră și se înroșiră amândoi.

– Vorbele noastre nu-s pentru urechile tuturora, – zise Sorina.

– Să am iertare, domnișoară Sorina Volontir, nu bănuisem că vorbiți ceva, ce nu trebuie să audă un băiat, – a răspuns Dani. Sorina roși și mai tare și-și acoperi ochii cu genele sale lungi.

– Seara vor fi organizate dansuri la școală, sper să vă văd acolo, – a adăugat

Dani și s-a pornit spre clădirea școlii. Din spate auzi vorbele uneia din fete:

– Ce, Sorina, ți-a scurtat oleacă limbuța Dani Cavalgi?

În coridorul larg al școlii, în serile de sâmbătă, la sărbători și la început de semestru, se organizau dansuri. Cânta din acordeon Dani și încă un elev. Ei învățase a cânta la cercul de muzică în școală. Cântau melodii de vals, foxtrot, tangou, polcă.

Dansând tangou cu Sorina, Dani îi șopti la ureche:

– Ai devenit o fată foarte frumoasă, Sorina, semeni cu o floare de trandafir!

– Poate așa vă par, în școală sunt multe fete ca mine, – îi vorbi Sorina.

– Poate și sunt, dar mie îmi placi numai tu, Sorina. Vei fi de acord să te conduc după dansuri până la cămin? – o întrebă Dani.

– Da, de ce nu? – zise Sorina.

Cavalgi Dani era băiat frumos și bine văzut – elev cu autoritate în școală. Multe fete îl plăceau, dar lui îi plăcea numai

Sorina.

Așa au început relațiile amicale între acești doi tineri, din care a înflorit o mare dragoste. Ei se întâlneau foarte des, ba în grădina publică, ba la cinema. Purtau sentimente profunde unul față de altul, însă se abțineau de la relații intime. Pe atunci se socotea o mare rușine ca fata să-și piardă cinstea înainte de a se căsători.

XIV

La începutul anului 1952 anchetatorii din raion au demascat, în sfârșit, persoana care scria foile volante. Era soția președintelui colhozului „Viața nouă” – Savcenko Rita Albertovna. Ea a fost imediat arestată, iar soțul ei – eliberat din funcție și îndată a dispărut din sat. S-a răspândit zvonul, că această femeie colaborase cu nemții în Lituania, fusese provocator. S-a refugiat cu nemții în Germania. Când s-a sfârșit războiul, având acte false, s-a amestecat cu femeile care erau duse cu forța în Germania la lucru greu.

Toamna cele trei colhozuri din Yarchiu s-au unit în unul singur – cu numele „Viața nouă”. Adunarea colhoznicilor l-a ales președinte pe Saaroglu Costi, fostul președinte al colhozului „Calea luminoasă”. El se evidențiasse ca bun gospodar în colhozul care îl conducea. Începuse să

construiască ferme de vaci și de porci, sădise plantații noi de viță-de-vie și de pomi fructiferi. Acuma, cu puterile unite ale sătenilor, se așteptau la succese și mai mari.

În casa și în curtea lui Azuoglu Iorghii își găsi sediul brigada vinicolă. O odaie a fost aranjată pentru brigadier, iar alta – pentru pontator. În odaia cea mare se adunau dimineața șefii de echipă pentru a primi sarcina de lucru pentru ziua curentă. Ziua rămânea numai servitoarea, iar noptea – paznicul. Cu ei schimba câte o vorbă fostul stăpân al casei, își scurta nopțile, conversând cu paznicul.

– Așa îmi tânjește inima după o femeie, dar unde s-o aduc, cu ce s-o întrețin, dacă m-au lipsit de toate ce am avut. Stau închis într-o cămăruță ca o vită, – își vărsa amarul Azuoglu Iorgii.

– Ce vei face cu ea, moș Iorghii, ești bătrân și bolnav, – intra în vorbă paznicul.

– Când nevasta îmi spăla capul, spatele și apoi picioarele, eu o mângâiam pe umeri.

Așa aș fi procedat și acuma, – i-a răspuns moșul.

La găgăuzi pe vremuri era așa un obicei: sâmbătă seara soția spăla capul, spatele și picioarele soțului, iar, după ce luau cina, făceau dragoste, fără grabă, țărănește. După o săptămână de muncă istovitoare de plugar, se relaxau prin desfătare.

...Acuma studiile în școlile satelor de găgăuzi se făceau numai în limba rusă. Încă în anul 1946 clasele întâi fusese trecute la instruire în limba rusă. Nimeni n-a vrut să afle părerea părinților, ce ține de limba instruirii copiilor. Decizia s-a luat, cum se proceda întotdeauna în acea vreme, la nivel republican.

În anul școlar 1951-1952 a fost ultima promoție de elevi cu studii în limba moldovenească.

Mulți învățători competenți au fost transferați la școli din satele moldovenești. În locul lor au venit absolvenți ai școlilor de 10 clase din Ucraina. Director al școlii din

Yarchiu a fost numit Stepanov Gennadi Borisovici, de naționalitate mariet, participant la război într-o unitate de artilerie. Avea grad de locotenent-major.

Sosi anul nou 1953. Din inițiativa președintelui de colhoz, Saaroglu Costi, în sat a fost împodobiți trei brazi: unul în incinta cârmuirii, altul în clădirea clubului și al treilea – la școală. Toată noaptea la club au cântat muzicanții, s-a veselit tineretul. Parcă se simțea că acest an va aduce schimbări pozitive în viața oamenilor.

...Starea sănătății lui Azuoglu Iorghii se înrăutățea cu fiecare zi. În noaptea de 5 martie, spre dimineață, paznicul a auzit un glas de-abia deslușit. A intrat în odaia bolnavului. A înțeles că Azuoglu Iorghii își trăiește ultimele clipe. A aprins o lumânare. Excitat de lumina ei, Iorghii și-a deschis larg ochii și cu ultima răsufare și-a dat sufletul. A murit liniștit, de parcă deja se împăcase cu gândul la ea.

Tot în acea noapte, la Moscova, a murit Iosif Vissarionovici Stalin – secretarul

general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, președintele Sovietului de Miniștri, generalisimus, tatăl popoarelor lumii. Trei zile s-a chinuit să-și dea sufletul. Nimeni nu i-a ținut lumânarea. Tovarășii din conducerea partidului, membrii biroului politic, fiecare în gând, așteptau ca mai repede să moară acest tiran, lângă care nimeni nu se simțea în siguranță.

După ultima sa răsufare, toți au simțit o ușurare, o liniște sufletească...

Pe Azuoglu Iorghi conducerea brigăzii vinicole l-a înmormântat a doua zi, într-un sicriu din scânduri strâmbe, ducându-l cu căruța la cimitir. Nimeni nu l-a plâns, nu i-a ținut doliu. Nimeni nu i-a vizitat mormântul la a treia, la a noua, la a patruzecia zi după moarte. Câteodată Cavalgi Anca, vizitând mormintele apropiaților săi, făcând ordine în jur, punând flori vii și turnând apă, trecea și pe la mormântul lui Azuoglu Iorghi. Aranja movilița, turna apă.

Pentru tovarășul Stalin în toată țara 5 zile a fost doliu. La uzine și fabrici, în

colhozuri și instituțiile de învățământ, în unitățile militare, pe corăbiile maritime se făceau adunări de doliu. Mulți plâneau. Unele femei boceau:

– Cum vom trăi fără el în lumea asta?

Cadavrul lui Stalin a fost pus la 9 martie în mauzoleul lui Lenin de pe Piața Roșie din Moscova. La funerarii au participat foarte mulți moscoviți, multe delegații din republicile unionale, din regiunile Uniunii Sovietice, din țările popular-democrate. În învălmășală oamenii s-au călcat cu picioarele unii pe alții. Au fost multe jertfe, inclusiv printre copii. Pesemne acest tiran, deprins a lipsi de viață sute de mii de oameni nevinovați, și prin moartea sa a luat cu sine noi suflete.

Basarabeni, printre ei și locuitorii Bugeacului, sperau, ca viața lor de azi înainte va deveni mai ușoară...

CUVÂNT DESPRE AUTOR

Vlad-Demir Karaganciu (Vladimir Caraganciu) s-a născut la 3 iunie anul 1934 în comuna Cișmichioi județul Ismail.

Absolvind în anul 1949 7 clase în satul natal, a continuat studiile la Școala Pedagogică din Cahul (1949-1953) și mai apoi la facultatea de fizică și matematică, Institutul Pedagogic de Stat din Tiraspol.

În anii 1957-1964 a activat în funcții de director și profesor de fizică și astronomie în școala medie din satul Cișmichioi raionul Vulcănești.

Din anul 1964 și până în prezent lucrează la Universitatea tehnică a Moldovei. A deținut funcțiile de lector, lector superior, conferențiar universitar, șef catedră „Mecanica Teoretică”. În prezent activează în funcția de profesor interimar la aceeași catedră.

În anul 1970 a susținut teza de doctor în științe fizico-matematice în Institutul de Astronomie al Universității de Stat Mihail Lomonosov din Moscova.

Vladimir Caraganciu are publicate trei manuale în limba română:

– Mecanica Teoretică (în coautor) la editura "Știința" în anul 1994;

– „Mecanica Teoretică, curs sumar și probleme de evaluare” la editura Universității Tehnice a Moldovei în 2003;

– „Mecanica Teoretică, compendiu și probleme” la editura „Tehnica-Info” în anul 2008.

Din anii tinereții este pasionat de literatură. Scrie poezii și proză în limba găgăuză, date publicității în ultimii ani.

Are publicate trei cărți:

– „Pe voi v-am înscris în inimă” (Sizi yazdım kalbimä), anul 2010, care cuprinde poezii proprii și traduceri ale lui Mihai

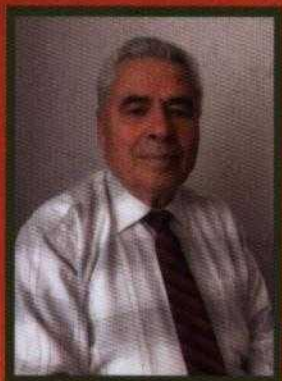
Eminescu, Vasile Alecsandri, Octavian Goga, Grigore Vieru;

– „Pelin amar în Bugeac” (Acı pelin Bucakta), anul 2011, proză;

– „Căldura inimii” (Can sıcaklığı), anul 2012, volum de poezii proprii și traduse din limba română.

*Alexandru Marian,
dr, conf. univ.*

Vlad-Demir KARAGANCIU

Scriitorul găgăuz Vlad-Demir Karaganciu a început să publice târziu, dar a cucerit repede simpatia cititorilor. Erudiția înaltă, cunoașterea profundă a literaturii clasice române, ruse și universale, posedarea limbilor, îi permite să creeze opere originale. Fiind autorul a trei cărți de poezie, proză și traducere în limba găgăuză a marelui Eminescu, Alecsandri, Goga, Vieru,

Domnia sa a devenit unul dintre cei mai citiți scriitori în Găgăuzia. Prezenta apariție este o variantă în limba română a cărții sale editate în limba găgăuză în anul 2011, fiind dedicată memoriei basarabenilor și conașionalilor din Bugeac, represați în anii 1940-1953, și celor, care au murit de foame în anii 1946-1947.

Petri Cebotari

